

70 ГАДОЎ ВЯЛІКАЙ ПЕРАМОГІ!

Паважаныя суайчыннікі!

Ад усёй душы віншую вас з 70-й гадавінай Перамогі ў Вялікай Айчыннай вайне.

У гэты свяшчэнны дзень мы прасякнуты пачуццём асаблівай удзячнасці воінам-вызваліцелям і працаўнікам тылу, якія адстаялі свабоду і незалежнасць нашай Радзімы ў жорсткай барацьбе з нацызмам. Свята 9 Мая непарыўна звязана са слаўным пакаленнем пераможцаў, якія, не шкадуючы свайго жыцця, выратавалі свет ад карычневай чумы, абаранілі Айчыну, а потым самаахварна ўзнялі краіну з руін і попелу. Подзвіг савецкага народа на вякі застаецца ў памяці ўсяго чалавецтва.

Сёння мы таксама смуткуем аб бязмерных ахвярах вайны. Нас аб'ядноўвае горыч страт, што закранула практычна кожную сям'ю. За Вялікую Перамогу заплачана мільёнамі жыццяў, бясконцымі нягодамі і згубамі. Беларусы заўжды будуць з удзячнасцю прыгадваць тых, хто прайшоў суровыя выпрабаванні, змагаючыся з фашызмам на фронце і ў партызанскіх атрадах у імя міру і добра.

Бяспрыкладны гераізм, праяўлены старэйшым пакаленнем у гады ваеннага ліхалецця, будзе і надалей служыць маральным арыенцірам для нашай моладзі. Гэта Перамога дала нам магчымасць спакойна жыць і працаваць на карысць роднай Айчыны.

Светлая памяць тым, хто не дажыў да гэтага светлага дня і паклаў жыццё на палях бітваў. Нізкі паклон ветэранам за вашу стойкасць, мужнасць і гераізм у барацьбе з фашызмам.

Жадаю ўсім моцнага здароўя, добрабыту і доўгіх гадоў жыцця.

**Прэзідэнт
Рэспублікі Беларусь
Аляксандр ЛУКАШЭНКА**

9 Мая 2015 года

Фотасюжэт

Мінск. 9 мая 1945 года.

1945: Дзень Перамогі

У Беларускай дзяржаўнай музеі гісторыі Вялікай Айчыннай вайны працуе выстаўка "Быў месяц май...". Там сярод іншых экспанатаў прадстаўлены фотаздымкі з гарадоў Беларусі, дзе праз аб'ектыў фотакамеры зафіксаваны для вечнасці моманты народнай радасці ад Перамогі. Прапануем на пачатку нумара прасякнуцца атмасферай мая 1945 года...

Сустрэча савецкіх воінаў-пераможцаў у Слуцку. 1945 год.

Сустрэча Героя Савецкага Саюза Мікалая Пінчука з землякамі ў вёсцы Будзёнаўка на Бабруйшчыне.

Супрацоўнікі Музея гісторыі Вялікай Айчыннай вайны ў Дзень Перамогі. 9 мая 1945 года.

Газета ШТОТЫДНЁВАЯ ГРАМАДСКА-ПАЛІТЫЧНАЯ, ДЛЯ ДАСГУ (КУЛЬТУРА, МАСТАЦТВА)
Выдаецца з кастрычніка 1991 года.

Заснавальнік — Міністэрства культуры Рэспублікі Беларусь.
Рэгістрацыйнае пасведчанне № 637, выдадзена Міністэрствам інфармацыі Рэспублікі Беларусь.

Галоўны рэдактар — Сяргей Сяргеевіч ТРАФІЛАЎ. Адказны сакратар: Вольга НАВІЦКАЯ; рэдактары аддзелаў: Канстанцін АНТАНОВІЧ, Надзея БУНЦЭВІЧ, Барыс КРЭПАК, Яўген РАПІН, Ілья СВІРЬІН; аглядальнікі рэдакцыі: Дар'я АМЯЛЬКОВІЧ, Юрый ЧАРНЯКЕВІЧ; спецыяльныя карэспандэнты: Пётр ВАСІЛЕЎСкі, Алег КЛІМАЎ, Аліна САУЧАНКА; мастацкі рэдактар — Наталія ОВАД; карэктар — Інга ЗЕЛЬБІС.

Сайт: www.kimpress.by E-mail: kultura@tut.by Адрас рэдакцыі: 220013, Мінск, пр. Незалежнасці, 77. Пакой 16-28, 94-98, чацвёрты паверх. Тэлефоны: (017) 286 07 97, (017) 334 57 23. Тэлефон-факс (017) 334 57 41. Рэкламны адрас: тэл. (017) 286 07 97, 334 57 41. Выдавец — Рэдакцыяна-выдавецкая ўстанова "КУЛЬТУРА І МАСТАЦТВА" 220013, Мінск, пр. Незалежнасці, 77. Пакой 16-28, 94-98, чацвёрты паверх. Бухгалтэрыя: (017) 334 57 35.
Аўтары допісаў паведамляюць прозвішча, поўнаасноўнае імя і імя па бацьку, пашпартныя звесткі (нумар пашпарта, дату выдачы, кім і калі выдадзены пашпарт, асабісты нумар), асноўнае месца працы, зваротны адрас. Аўтарскія рукапісы не рэдакцыйна і не вяртаюцца. Меркаванні аўтара могуць не адпавядаць пункту гледжання рэдакцыі. Аўтары нясуць адказнасць за дакладнасць матэрыялаў. *Матэрыял на правах рэкламы. "Культура", 2015. Наклад 5 719. Індэксы 63875, 638752. Рознічны кошт — па дамоўленасці. Падысана ў друку 07.05.2015 у 19.00. Замова 1922. Рэспубліканскае ўнітарнае прадпрыемства "Выдавецтва "Беларускі Дом друку". ЛП № 02330/106 ад 30.04.2004. пр. Незалежнасці, 79, 220013, Мінск.

Віншаванні

Дарагія суайчыннікі!

Сардэчна віншую вас з Днём Дзяржаўнага герба і Дзяржаўнага сцяга Рэспублікі Беларусь.

Нашы нацыянальныя сімвалы ўвасабляюць суверэннітэт краіны, яе найбагацейшую гісторыю і традыцыі. Адлюстроўваюць духоўныя і маральныя рысы беларускага народа.

Сталая каштоўнасць Дзяржаўнага герба і Дзяржаўнага сцяга праўляецца ў самых адказных момантах жыцця грамадства, аб'ядноўваючы беларусаў, забяспечваючы сувязь і пераемнасць пакаленняў.

Ставячыся з павагай да дзяржаўнай сімволікі, мы аддаём даніну павагі неацэнным заваёвам нашых продкаў, якія на палях бітваў і ў мірнай працы адстаялі права годна жыць і працаваць на сваёй зямлі.

У гэты знамянальны дзень жадаю вам моцнага здароўя, шчасця, дабрабыту і поспехаў у прафесійнай дзейнасці на карысць роднай Беларусі.

Прэзідэнт Рэспублікі Беларусі Аляксандр ЛУКАШЭНКА

Прыкладна месяц таму рэдакцыя "К" зладзіла "круглы стол", пад час якога знакамітыя творцы выказалі сваё меркаванне наконт адлюстравання тэмы Вялікай Айчыннай вайны ў сучаснай беларускай культуры, разважалі пра тое, як важна сёння данесці праўду пра Перамогу да сучаснай моладзі, зрабіўшы гэта, у першую чаргу, эмацыйна пераканаўча і на высокім мастацкім узроўні...
Натуральна, хацелася пачуць развагі і думкі на гэты конт саміх маладых твораў. Таму гэтым разам мы запрасілі да ўдзелу ў "круглым stole" па тэме "Рэпрэзентацыя тэмы Вялікай Айчыннай вайны ў сучаснай беларускай культуры: погляд маладых" літаратуразнаўцу і выкладчыка літаратуры Інстытута журналістыкі БДУ Аляксандра БЯЗЛЕПКІНА, журналіста газеты "СБ — Беларусь сёння" і гісторыка Віктара КОРБУТА, скульптара, члена Беларускага саюза мастакоў Івана АРЦІМОВІЧА, кампазітара, члена Беларускага саюза кампазітараў Андрэя ЯКУШАВА ды музейназнаўцу і экскурсавода Алену КРЭНЬ. Вялікі гутарку спецыяльны карэспандэнт газеты Пётра ВАСІЛЕЎСкі ды аглядальнік рэдакцыі Юрый ЧАРНЯКЕВІЧ.

Ваенная тэма: вачыма маладых

— Тэма Вялікай Айчыннай вайны, як вядома, заўсёды была адной з найбольш важных і актуальных і ў літаратуры, і ў мастацтве, і ў культуры Беларусі наогул. Не губляе яна сваёй значнасці і сёння: напрыклад, нядаўна на дзяржаўныя сродкі і ахвяраванні жыхароў краіны ў Мінску быў пабудаваны новы будынак Музея гісторыі Вялікай Айчыннай вайны, а 9 мая, будзе адкрыты мемарыял у Трасцянец... Пра Вялікую Айчынную здымаюць фільмы, пішуць кнігі ды навуковыя даследаванні, ствараюць музычныя творы ды тэатральныя пастаноўкі... Але наколькі сёння такая тэма актуальная для моладзі, у тым ліку — і для ўсіх тут прысутных?

Віктар КОРБУТ: — Напрыклад, я наведваю новы будынак Музея гісторыі Вялікай Айчыннай вайны амаль адразу пасля яго адкрыцця. І выйшаў з яго яшчэ большым пацыфістам, чым быў. Асабіста для мяне гэты музей бачыцца і як музей трагедыі. Там я яшчэ раз пераканаўся ў думцы, што вайна — гэта тое, што ніколі не павінна паўтарыцца.

Аксана БЯЗЛЕПКІНА: — Чалавек амаль ніколі не вучыцца на сваіх памылках...

Віктар КОРБУТ: — На жаль. Але разам з тым, тут адразу паўстае пытанне: ці здольны музей — мемарыяльны, літаратурны, краязнаўчы, — навучыць чаму-небудзь? Мне здаецца, што музейныя ўстановы вучаць толькі тых, хто хоча навучыцца, тых, хто хоча асэнсоўваць, разважаць, думаць... А людзей, якія маюць сваё меркаванне адносна нейкага перыяду гісторыі, музеі наўрад ці пераканаюць іх у чымсьці... І як да такіх людзей дастукацца?

Алена КРЭНЬ: — Мець сваю пазіцыю — права кожнага чалавека. А задача музеяў і музейшчыкаў — данесці праўду пра Вялікую Айчынную вайну праз асветніцтва, праз адукацыю людзей. Але, на мой погляд, нельга прымушаць вывучаць гісторыю Вялікай Айчыннай вайны праз той жа музей: так у чалавека ніколі

не ўзнікне асабістай зацікаўленасці да гэтай тэмы — да спадчыны дзядоў ці прададзёў, мінуўшчыны таго мястэчка альбо горада, дзе ён нарадзіўся, да летапісу свайго роду... Бо толькі так, праз асабістае, можна сфарміраваць і свой агульны погляд на гісторыю вайны. А пасля можна пачынаць чытаць адмысловую літаратуру, творы Васіля Быкава ці Аляксея Адамовіча і гэтак далей...

— Разам з тым, усе мы ведаем, што наведванне многіх музейных устаноў — і не толькі мясцовых — часцяком адбываецца, як кажуць, "па разнарадцы", асабліва для школьнікаў...

Алена КРЭНЬ: — Вось у гэтым і заключаецца праблема. Я прапрацавала пяць гадоў экскурсаводам і магу з упэўненасцю сказаць, што калі чалавеку нецікавае тое месца, якое ён наведвае, дык ніякі гід ці самая адметная экспазіцыя не дапамогуць яму атрымаць новыя веды альбо выклікаць нейкія эмоцыі. І асабліва непрыемна гэта назіраць, калі я бачу такія незацікаўленыя адносіны...

Аксана БЯЗЛЕПКІНА: — Прымушова паходы, як мне падаецца, шкодныя як для наведвальнікаў, так і для экскурсаводаў. Напрыклад, я часам суправаджала сваіх студэнтаў на літаратурны імпрэзы ў музеі. Людзі, якія там выступалі з дакладамі, нават не спрабавалі зрабіць сваё паведамленне больш цікавым, бо ведалі, што аўдыторыя будзе слухаць іх усё адно. Тут мне бачыцца зачараванае кола: нецікава як "прымушова" наведвальнікам, так і тым, хто з імі працуе.

Алена КРЭНЬ: — Усё залежыць як ад музея, так і ад людзей, якія там працуюць. Нават звычайную экскурсію-агляд можна зрабіць цікавай. Напрыклад, паведамляць тыя або іншыя факты, якія зацікавяць канкрэтнага экскурсанта ці пэўную групу наведвальнікаў...

— Хацелася б пагутарыць вась яшчэ пра што. У Савецкім Саюзе тэма Вялікай Айчыннай вайны, трактавалася як адна з асноўных тэм, на якіх будавалася ідэалогія дзяржавы. Як адзін з

За "круглым сталом" у рэдакцыі "К" аб Памяці пра вайну: ад Хатыні да Чырвонага Берага

магістральных кірункаў гучыцца яна і ў ідэалагічным базісе незалежнай Беларусі. А як ставіцца да гэтай тэмы сучаснае маладое пакаленне мастакоў, калі казаць пра яе ўвасабленні ў творах?

Іван АРЦІМОВІЧ: — Сёння мастак ці скульптар ужо не з'яўляюцца рупарам прапаганды ў тым выглядзе, як тое было раней. Мо з гэтай прычыны тэма вайны сталася цяпер рэччу больш асабістай. І калі яна прысутнічае ў творчасці пэўнага маладога мастака, дык яна выклікана не нейкім грамадскім ці сацыяльным заказам, а шчырым водгукам чалавека...

— Але і ў савецкія часы мастакі стваралі не толькі "пад дзяржаўнаму", але і шчыра адгукаліся на гэтую тэму... Тым больш, многія з іх ваявалі ці перажылі ліхалецце ў дзяцінстве...

Іван АРЦІМОВІЧ: — Таму гэтая тэма адлюстроўваецца ў творчасці сённяшняга маладога пакалення некалькі разоў больш філасафічна... Натуральна, як гэтую тэму ўвасобіць у сваёй творчасці, кожны вырашае самастойна, але, на мой погляд, больш актуальна яе паказваць менавіта ў філасофскім ключы... Напрыклад, у Берліне існуе вядомы мемарыял, прысвечаны ахвярам Халакосту. І чалавеку, які туды прыходзіць, не трэба тлумачыць, што гэта. Бо наведвальнік трапляе ў такое навакольнае асяроддзе, якое само яму падказвае, што значыць Халакост, што значыць вайна... Вось так, магчыма, і варта рабіць у нас, хоць, паўтарыся, гэта толькі мая думка, а вяртацца тэму можна па-рознаму... Дадам, што ў нашай скульптурнай суполцы сёння сапраўды ёсць працяг такога, так бы мовіць, савецкага працягання тэмы Вялікай Айчыннай вайны. Напрыклад, не так даўно ўсталявана ў Брэсцкай крэпасці кампазіцыя скульптара Валяціна Занковіча, прысвечана падзвігу пагранічнікаў...

Віктар КОРБУТ: — Выкажу сваю думку адносна стаўлення моладзі ці, лепш сказаць, сучаснага пакалення да вайны. Вось, да прыкладу, мне нядаўна сябар прынёс дзённік

Шаноўныя сябры!

Віншую вас з вялікім святам нашай краіны — 70-годдзем Перамогі ў Вялікай Айчыннай вайне!

Тая вайна стала для Радзімы цяжкім выпрабаваннем на трываласць і жыццяздольнасць. Работнікі культуры, таксама як і салдаты на фронце, рабочыя і хлебаробы у тыле, набліжалі светлы дзень Перамогі. Высылкамі літаратараў, мастакоў, кампазітараў, артыстаў менавіта ў гэты трагічны час былі створаны кнігі, палотны, фільмы, спектаклі, музычныя творы, якія і сёння з'яўляюцца залатым фундам нашай нацыянальнай культуры.

Сімвалам нязломнасці, веры ў Перамогу з'яўляецца той факт, што ўжо ў першы год вайны, калі яшчэ далёка было да ліпеня 1944 года і мая 1945-га, пачаў праектавацца помнік Перамогі для Мінска — той помнік, што сёння вядомы кожнаму грамадзяніну нашай краіны.

Вялікая Перамога — гэта той падмурак, на якім паўстала наша найноўшая дзяржава. Культура — найважнейшы чынік духоўнага суверэнітэту. Хай і надалей ваша праца спрыяе еднасці нашага грамадства, росквіту краіны, прэстыжу дзяржавы.

Жадаю вам асабістага шчасця, здароўя, творчага плёну, дабрабыту, станоўчых эмоцый дома і на працы!

Міністр культуры Рэспублікі Беларусь Барыс СВЯТЛОЎ

свайго дзеда, які ваяваў. Салдат пісаў для сябе... Дарэчы, сябар, перад тым, як аддаць мне гэтыя мемуары, расказаў гісторыю пра тое, як дзеду пад час вайны адпілавалі нагу, якую параніў вораг... Вось такія, мемуарныя, кнігі пра вайну будуць заўсёды цікавыя, прычым, не толькі ў маладзёжным асяроддзі, а і ў больш старых чытачоў...

Аксана БЯЗЛЕПКИНА: — Але, пагадзіцеся, калі нешта адкрываеш для сябе ў маладым узросце, гэта накладвае моцны адбітак на далейшае жыццё... Што да літаратуры, дык сёння ў творчасці маладых беларускіх пісьменнікаў тэма вайны прысутнічае. Яе, праўда, не так шмат, але калі яна там ёсць, дык выступае ў творы фонам, часам — як складнік фантастычнага сюжэта ("Анамалія" Алеся Бычкоўскага, "Інфанта і адзінарог" Сяргея Балахонава). Бо, зразумела, ва ўмовах вайны можна больш ярка раскрыць чалавека, ягоны характар, стварыць нагоду для гераічных ці ганебных паводзін. Але гэта не адкрыццё: тое было ў Васіля Быкава. "Сотнікаў", напрыклад, гэта не столькі пра вайну, колькі пра людзей...

— Значыць, сёння маладыя літаратары працягваюць тую тэндэнцыю, якая пачыналася ў літаратуры яшчэ за савецкім часам?

Аксана БЯЗЛЕПКИНА: — У пэўным сэнсе так, але мы кажам пра працяг на іншым узроўні. У папярэднім "круглым сталем" "К" па вайнавай тэматыцы я звярнула ўвагу на тэзіс пра тое, што тэму вайны

закрываць немагчыма. Мяркую, гэта не зусім так, прынамсі, у літаратуры, калі закранецца тэма разуменьня як феномен эстэтычны, а не колькасны. Тут ёсць два варыянты. Першы — больш просты: плюсы і мінусы ў ацэнках і фактах памяншчэ месцамі (нешта падобнае ў завуяваным выглядзе ўжо рабілася ў фільмах "Ворагі" і "Франц+Паліна"). Другі — больш складаны: напісаць твор-канцэнтрацыю, які акумуляуе ў сабе ўсю багатую нацыянальную традыцыю літаратурнага асэнсавання вайны, увесць дыяпазон ацэнак і сведчаняў. Тады маладому чытачу будзе дастаткова прачытаць адзін твор, каб даведацца пра вайну ва ўсёй яе разнастайнасці.

Віктар КОРБУТ: — Каб маладым была цікавая тэма вайны, трэба, каб яна ім, што называецца, "балела". Таму, магчыма, трэба яшчэ са школьных гадоў падахвочваць дзяцей і падлеткаў вывучаць сваю генеалогію. Напрыклад, хай падлеткаў пацікавіцца, чым займаўся яго дзед, бабуля, прадзед, прабабуля пад час вайны, занатуе нейкія гісторыі з таго часу... Іншая справа, што такія асабістыя гісторыі могуць разбурыць нейкія міфы пра вайну. Але толькі такім чынам у маладых будзе жыць памяць, толькі тады яны будуць прыходзіць да помнікаў тым, хто загінуў у Вялікую Айчынную, ускладаць там кветкі, перажываць гэтую старонку нашай гісторыі... І гэта будзе частка ўласнай, асабістай гісторыі...

Аксана БЯЗЛЕПКИНА: — Але ці спрацуе гэта? Многія з нас у школе

пісалі сачыненні пра свой радавод. Да таго ж, у многіх ужо памерлі і прадзеды, і прабабулі, якія застэлі ваенныя часы. І яшчэ. Напрыклад, мой дзед не хацеў нічога распавядаць пра вайну. І што тады рабіць?

Віктар КОРБУТ: — Мая бабуля таксама не хацела нічога раскаваць. Але разгаварыць стальных людзей можна. У тым ліку — і пра ваенныя гады. Варта толькі паспрабаваць. Тым больш, размова са сваімі дзядзямі ці бабулямі — гэта заўсёды цікава...

Андрусь ЯКУШАЎ: — Мне, да прыкладу, у гэтым плане вельмі пашанцавала: у мяне бабуля з Усходняй Беларусі, з-пад Оршы, яна мне распавядала і пра Заслонава, і пра акупацыю, і пра партызан... А дзед у мяне — з Заходняй Беларусі, ён толькі ў 1944 годзе пайшоў на фронт і дайшоў да Прагі... Таму самымі рознымі гісторыямі пра вайну было напоўнена маё дзяцінства. Па абодвух баках лініі фронту ваявалі людзі з самымі рознымі рысамі і характарамі.

Віктар КОРБУТ: — Гісторыі пра добрых і дрэнных партызан альбо немцаў і я сустракаў, працуючы ў архівах. Пад час вайны ўсё магло быць...

Аксана БЯЗЛЕПКИНА: — А на каго разлічаны гэтыя тэксты? На падрыхтаванага чытача. Я студэнтам распавядаю пра своеасаблівы "ідэалагічны ківач", які адхінаецца на пэўную амплітуду ў савецкія часы (і вось ён — чорна-белы паказ вайны), але ў 1990-я з'яўляецца літаратурна апрацоўка фактаў пра "добрых немцаў" і "кепскіх партызан" — і гэта чарговае адхіненне ківача, толькі ў іншы бок. Рэакцыя і адказ, якія разлічаны на тых, хто быў мэтавай аўдыторыяй пасляваеннага мастацтва, для каго тэма вайны набывае аб'ём з адкрыццём новых фактаў. Але гэтыя захады не разлічаны на маладога і непадрыхтаванага чытача (для адэкватнага ўспрымання новых фактаў трэба мець базу), які не знойдзе ў сучасных умовах час для таго, каб адсачыць усе тры, такія лагічныя і натуральныя, перыяды развіцця вайнавай тэмы. Таму я і кажу пра неабходнасць твора-канцэнтрацыі.

Віктар КОРБУТ: — Мы ўвогуле некаторыя ваенныя старонкі мала ведаем, мала ў нас той "базы", пра якую кажа спадарыня Аксана. Я, да прыкладу, цяпер прыгадаў такі факт з дзённіка дзеда майго сябра. Аўтар мемуараў ляжаў пад час вайны ў шпіталі і там бачыў многа абгарэлых пасля танкавай атакі салдат. У іх была спалена скура на цэле, і яны віселі там на прасцінах. Я гэты факт у ваеннай літаратуры сустраў упершыню...

— Наколькі патрэбна сучасніку — не менавіта беларусу, а наогул — з ягоным мірным жыццём, з найноўшымі тэхналогіямі і філасофіяй "бяры ад жыцця ўсё" памяць пра вайну? Што яна можа даць яму ў сённяшнім свеце?..

Завяршэнне матэрыялаў "круглага стала" ў рэдакцыі "К" чытайце на старонках 4 — 5.

Фотасюжэт

Шлях да Браны Памяці

Нашы карэспандэнты наведалі Мемарыяльны комплекс "Трасцянец" напярэдадні яго адкрыцця, якое адбудзецца сёння, 9 мая. Рэпартаж з месца падзей чытайце на старонцы 6. А тут прапануем вашай увазе пазнаёміцца з фотападарборкай Аліны Саўчанка, якая зафіксавала моманты завяршальнага этапу работ першай чаргі на знаковым аб'екце сталіцы і ўсёй краіны.

ф о т а ф а к т

4 мая ў Нацыянальным мастацкім музеі Беларусі адбылася прэзентацыя альбома "Запавет нашчадкам" (аўтарам тэкста стаў заслужаны дзеяч мастацтваў Беларусі, наш калега — рэдактар аддзела "К" Барыс Крэпак), у якім прадстаўлена творчасць васьмі мастакоў — удзельнікаў Вялікай Айчыннай, што атрымалі пасля звання "Народны мастак Беларусі". А напярэдадні імпрэзы альбомы былі ўручаны двум яго героям — Віктару Грамыку і Леаніду Шчамялёву. Працяг тэмы на старонках 8 — 9.

Фота Аліны САЎЧАНКА

Віктар Грамыка.

Легендарныя...

Леанід Шчамялёў.

Дзяжурны па нумары

Бацькавы медаль

Што я, 54-гадовы, ведаю пра мінулую вайну? Усё і нічога... Нядаўна на адным з форумаў Сеціва хтосьці, відаць, з маладых, абурьўся, што ў словазлучэнні "Вялікая Айчынная вайна" апошняе слова пішацца з малай літары. Маўляў, гэтым мы прыніжаем подзвіг народа. Я доўга даводзіў, што не вартае гэтае слова такой павагі, а подзвіг народа ў тым, што ён здолёў паўстаць супраць захопніка ўсёй Айчынай. Даводзіў доўга, але ці давёў?

Яўген РАГІН

Што я ведаю пра Вялікую Айчынную? Тое, што распавядае мне старэйшая мама, якая дзяўчынкай жыла пад акупацыяй і пасля Перамогі, набыўшы вышэйшую настаўніцкую адукацыю, яшчэ доўга адказвала на пытанне шматлікіх анкет "Ці жылі вы пад акупацыяй?". Пісала і не магла зразумець, у чым яна вінаватая. Так павялося, што Сталін адказваў за перамогі, а народ — за паразы. Так павялося. А ваенныя фільмы мама не можа глядзець і па сёння...

Ведаю пра партызанаў, паліцаюў, пра хаванне ў балотах ад уgonу ў Германію, пра хаванне ў самаробных акопах ад пастаянных бамбёжак, бо непадалёку ад вёскі знаходзіўся стратэгічны Гомель. Гэта — ад мамы. Ад бацькі памятаю аповед пра тое, як ён з іншымі добраахвотнікамі дабіраўся да фронту. Ехалі ў цяглушках, набітых саломай. І калі ўначы на адной са станцый (яе нашы то адбівалі, то здавалі) вагон адчынілі фрыцы, вопытныя абстраляны салдаты, што мелі зброю, моўчкі прымыкалі да трохлінеек шыкі ды гэтак жа моўчкі скатваліся з саламяных гурбаў і прышпільвалі сонных фашыстаў да падлогі. А яшчэ памятаю, што ў 1960-х самай хадавой цацкай сярод маіх ровеснікаў былі бацькавыя баявыя ордэны ці медалі (юбілейных тады, зразумела, яшчэ амаль не было). Мы, дурныя, не толькі імі гуляліся на вуліцах, губляючы ў пяску, але і абменьвалі без разваг на пустыя кулямётныя ленты ці абоймы ад ТТ. Гэтага дабра хапае і па сёння. У роднай Ветцы, кажуць, штогод пры пераворванні гарадоў зямля абавязкова штосьці вяртае ад мінулай вайны. І невыпадкова гэта гільзы, дзіравыя каскі, іржавыя шыты. Усё, што магло ўрывацца і забіваць, яшчэ тады ўзарвалася і забіла, бо баі ля Сожа былі надзвычай бязлітаснымі...

Дык вось, у 1960-х сярод нашых бацькоў асаблівым шыкам лічылася пад час святаў на пытанне "А дзе ж твае ўзнагароды, браце?" адказваць з наўмыснай абьяквінкай: "Ды дзеці расцягнулі". Нашы бацькі тады былі маладымі і не лічылі сябе ветэранамі. Урэшце, пінжак, не абьяжараны ордэнамі і медалямі, можна было лёгка скінуць без агляды на саліднасць і пачаць адчайную гульню у футбол ці гарадкі, якія па тым часе былі звышмоднымі...

У мяне ад бацькі застаўся толькі медаль "За перамогу над Германіяй у Вялікай Айчыннай вайне 1941 — 1945 гг." Ён ляжыць перад вачыма. Ля яго добра думаецца і згадваецца пра тое, чаго я ніколі не бачыў і не ведаў. Генная памяць — рэч дзіўная.

Ці забудземся мы на апошнюю вайну гэтак, як скажам, на вайну 1812 года? Гадоў хіба праз сто, не менш. Так, сапраўдных ветэранаў амаль не засталася. Гадоў пяць таму мы знайшлі ў Сянно апошняга партызана, што ваяваў пад камандаваннем Пятра Машэрава. Ці жывы ён? Але жывыя яго сыны, унукі і праўнукі. Пакаленні мяняюцца дзесьці раз на трыццаць гадоў. Ярка на век яшчэ хоцьці смутку, жалобы, болю па тых, каго зусім нядаўна перасталі чакаць з фронту.

Сакурсна старэйшай сястры гадоў дваццаць таму пабралася з немцам, бацька якога кіраваў нейкай тамтэйшай прагрэсіўнай уплывовай партыяй. Вяселле гралі ў Мінску. І толькі на ім высветлілі, што абодва бацькі ваявалі. Ну якое вяселле без бойкі? А потым, натуральна, памірыліся... Германія днямі афіцыйна папрасіла прабачэння ў Беларусі. Засталася пачакаць, калі даруем нашага кожнага трэцяга.

■ **Андрус Якушаў:** "У маёй камернай оперы па апавяданні Максіма Гарэцкага тэма вайны спатрэбілася, каб распавесці пра ўласныя погляды на сённяшні дзень".

■ **Аксана Бязлепкіна:** "Твор-канцэнтрацыя акумулюе ў сабе багатую нацыянальную традыцыю асэнсавання вайны, увесць дыяпазон ацэнак і сведчаньняў".

(Заканчэнне.

Пачатак на старонках 2 — 3.)

■ **Аксана БЯЗЛЕПКИНА:** — Калі пастаянна нагадваць сучаснаму маладому чалавеку пра вайну, пра яе жахі — можа сапраўды прыйсці перанасычэнне гэтай жажлівай інфармацыяй, а адсюль — і абьякवासць, прынамсі... Таму да гэтага трэба падыходзіць вельмі асцярожна, тактоўна, каб не нашкодзіць...

■ **Андрус ЯКУШАЎ:** — Я б дадаў яшчэ, што неабходна памятаць пра вайну наогул — пра Першую сусветную, пра іншыя войны, якія праходзілі на тэрыторыі Беларусі. Гэта навука таго, як трэба ўвогуле памятаць і ведаць гісторыю сваёй краіны... Так, у мяне ёсць некалькі музычных твораў на тэму вайны. А, напрыклад, у чэрвені павінен адбыцца запіс маёй камернай оперы па апавяданні Гарэцкага пра Першую сусветную. У гэтым творы тэма вайны мне спатрэбілася, каб распавесці пра мае погляды на сённяшні дзень. Але я не толькі кампазітар, я яшчэ і спрабую пісаць апавяданні, сярод якіх ёсць і тыя, што закранаюць тэму вайны. Так што яна гучыць у маёй творчасці пастаянна.

■ **Аксана БЯЗЛЕПКИНА:** — У мяне ў школьныя і студэнцкія гады нават былі праблемы з-за таго, што я не любіла чытаць кнігі пра вайну. Абарончая псіхалагічная рэакцыя. Але зараз як літаратуразнаўца я думаю, што гэта адна з самых цікавых і паранейшаму вострых тэм у літаратуры.

■ **Іван АРЦІМОВІЧ:** — Што да мяне, дык, адказваючы на ваша пытанне, скажу так: сёння маладое пакаленне ў свеце наогул цалкам падрыхтавана да таго, каб забыць пра вайну, не памятаць пра яе... Але, шчыра кажучы, страшна пра гэта думаць. На жаль, сёння грамадства ў розных краінах свету — атручана ідэяй вайны. І гэта адбываецца нягледзячы на тое, што сама вайна ўнутрана адмаўляецца чалавекам. Таму веданне пра вайну,

памяць пра вайну нам неабходны, як лекі. Бо менавіта гэтая памяць можа ўратаваць нас ад памылак, папярэдзіць, утрымаць на нейкай мяжы, не даць зрабіць неабдуманых крокі...

— **Вынікае, памяць пра вайну — нейкая прышчэпка ад гвалту?**

■ **Віктар КОРБУТ:** — Калі гэта прышчэпка ад гвалту, дык яна павінна працаваць ва ўсім свеце, на ўсёй планеце Зямля, павінна быць агульначалавечай.

■ **Алена КРЭНЬ:** — Хацела б адзначыць вось які момант. Мы ўсе зараз гаворым пра Вялікую Айчынную вайну, пра тое, што трэба захоўваць памяць пра гэтыя страшныя гады... Але пагадзіцеся, мы згадваем пра вайну не так ужо і часта, збольшага з нагоды нейкіх дат, а ў іншыя дні і месяцы мы жывём, асабліва пра яе не думаючы... Калі ж 9 мая, 22 чэрвеня, 3 ліпеня і газеты, і

ў 2018 годзе... Але ж комплекс у Сморгоні ўжо ёсць, так што можна ехаць і глядзець на яго... І мне падаецца, што гэты мемарыял таксама распавядае пра салдат той вайны, пра бежанцаў менавіта без пафасу, без нейкіх заклікаў, без ідэалагем... Ды і ўвогуле, як мне падаецца, ваенная тэматыка зараз пераасэнсоўваецца маладымі творцамі з філасофскага пункту погляду, таму пафасу з адценнем мінулага ў іхніх творах быць папросту не можа...

■ **Алена КРЭНЬ:** — На завяршэнне нашай гутаркі хацела б закрываць вось якое пытанне. Нядаўна Нацыянальнае агенцтва па турызме выдала брашуру па ваенна-патрыятычным турызме, дзе змешчаны 11 аб'ектаў для наведвання турыстамі, аб'ектаў значных і вядомых — Хатынь, Брэсцкая крэпасць і гэтак далей... Натуральна, усё гэта неабходна і патрэбна... Але мне

вельмі шкада, што мы забываем і нават амаль нічога не ведаем пра такую тэму, як дзеці і вайна, хаця ў нас створаны мемарыялы, прысвечаны дзецям-ахвярам Вялікай Айчыннай...

— **Маеце на ўвазе мемарыяльны комплекс у Чырвоным Беразе, што на Гомельшчыне?**

■ **Алена КРЭНЬ:** — Так. Ён, дарэчы, таксама ўключаны ў той рэкамендаваны спіс аб'ектаў для наведвання. Але ж, на жаль, туды вельмі мала ездзяць, бо цяжкавата дабрацца з Мінска, хоць, як я ведаю, гэты мемарыяльны комплекс вельмі ўражае ўсіх наведвальнікаў. Шкада і таго, што мы амаль не згадваем пра дзяцей і вайну нават пад час нейкіх адмысловых дат, угодкаў. А пра гэта забывацца нельга. Бо менавіта на такіх мемарыялах, як у Чырвоным Беразе, людзі пачынаюць найбольш яркава

За "круглым сталом" у рэдакцыі "К" аб Памяці пра вайну: ад Хатыні да Чырвонага Берага

Ваенная тэма: вачыма маладых

тэлебачанне напаяюцца адно толькі ваеннай тэмай, дык гэта сапраўды выклікае адчуванне перанасычэння.

■ **Віктар КОРБУТ:** — Я летась менавіта на 9 Мая паехаў у Хатынь. І зразумеў, што гэта тое месца, дзе трэба ціха хадзіць, моўчкі глядзець на ўсё тое, што там ёсць... І мне зусім былі не патрэбны ні маршы, ні гімны, ні якіясьці музыка... Ды і ўвогуле, мо не заўсёды трэба на 9 Мая ў такіх месцах, як Хатынь, іншых, звязаных з вайной, варта рабіць нейкія святы, імпрэзы... Бо гэта дзень болю, трагедыі, час, калі можна ўспомніць усіх сваіх блізкіх, якіх так ці інакш закрунула вайна... І ў Хатынь школьнікаў трэба вазіць не на экскурсію, а як на своеасаблівае ціхае хаджэнне па мемарыяле, каб яны маглі хаця б на імгненне адчуць боль і гэтай вёскі, і многіх іншых паселішчаў, спаленых пад час вайны разам з жыхарамі...

— **Спадар Іван, а ці можна сёння стварыць помнік, які будзе распавядаць пра ахвяры вайны без звыкллага пафасу, без нейкіх ідэалагічных "штампаў"?**

■ **Іван АРЦІМОВІЧ:** — Магу прывесці такі прыклад. У Трасцянец акрываецца мемарыяльны комплекс, прысвечаны ахвярам. І малады скульптар Канстанцін Касцючэнка зрабіў, на мой погляд, выдатны праект, які вельмі ўражае. І гэта, як мне здаецца, зусім жывая і нават натуралістычная рэч. Я думаю, калі ўсе планы будучы увасоблены ў жыццё, мы ўбачым выдатны прыклад таго, як можна сёння распавядаць пра ахвяр мінулай вайны сучаснаму пакаленню...

Дадам, што летась мы адзначалі ўгодкі Першай сусветнай вайны, і ў Сморгоні з гэтай нагоды адбыўся мітынг-рэквіем ля мемарыяльнага комплексу, у стварэнні якога я таксама паўдзельнічаў у якасці аднаго з аўтараў. Праўда, наша ідэя пакуль што ўвасоблена ў жыццё не да канца: плануем канчаткова завяршыць стварэнне гэтага мемарыялу толькі

■ **Іван Арцімовіч:** "Ваенная тэма ў творчасці сённяшняга маладога пакалення падаецца больш філасафічна..."

■ **Віктар Корбут:** "Праз асабістыя гісторыі ў маладых будзе жыць памяць, тады яны будуць прыходзіць да помнікаў..."

■ **Алена Крэнь:** "Як экскурсавод скажу: калі чалавеку нецікавае месца, дык гід ці экскурсію не дапамогуць выклікаць эмоцыі".

ўсведамляць, што вайна — гэта трагедыя і боль.

Да прыкладу, я нядаўна праводзіла экскурсію для адной турыстычнай групы, якая прыехала з Расіі, і яны, заехаўшы ў Хатынь, казалі мне: не кажыце пакуль што нічога, мы хочам самі спачатку ўсё абысці і паглядзець... І гэтыя турысты абыходзілі кожны манумент, кожную вёсачку, чыталі надпісы і доўга стаялі над імі ў маўчанні... І вось гэта, як мне падаецца, было сапраўднае перажыванне болю, трагедыі вайны, усяго таго, дзеля чаго аўтары мемарыялу і стваралі гэты комплекс... Такія месцы, як Хатынь, не патрабуюць шматлікіх слоў, не патрабуюць нейкага пафасу, бо там чалавек адчувае боль, трагізм вайны ўсім сэрцам... Але для гэтага трэба, каб чалавек ведаў гісторыю, ведаў, чаму вайна пачалася, што да яе прывяло...

■ **Віктар КОРБУТ:** — Дарэчы, у новым будынку Музея гісторыі Вялікай Айчыннай, пра які мы гаварылі на пачатку гутаркі, ёсць экспазіцыя, прысвечаная даваеннаму жыццю... І ўжо там кожны наведвальнік задумаецца, чаму вайна пачалася, па якой прычыне... І мне здаецца, што па гэтым музеі, таксама, як і па Хатыні, можна хадзіць і без экскурсавода... У цішыні, самастойна, аглядаючы ўсе экспанаты і дакументы ды перажываючы розныя моманты і эпізоды Вялікай Айчыннай вайны... Нам сапраўды патрэбна цішыня, каб асэнсаваць шмат рознай інфармацыі. І, магчыма, у гэтай цішыні і народзяцца новыя творы пра вайну, а таксама новыя ідэі пра тое, як памяць пра боль і смутак ваенных гадоў перадаць маладому пакаленню, калі на зямлі не застанеца сведкаў гэтай агульнасусветнай трагедыі... Каб ніколі не забывацца пра Вялікую Айчынную і пра ўсе тры вайны, што прайшліся па тэрыторыі Беларусі, каб жахлівая трагедыя першай паловы 1940-х больш ніколі не паўтарылася...

Фота Аліны САЎЧАНКА

Тэму вайны я не люблю. І не хацеў бы да яе звяртацца. Але так атрымліваецца, што як рэжысёр я паставіў ужо другі спектакль, прысвечаны Вялікай Айчыннай і Другой сусветнай наогул. Два з паловай гады таму ўвасобіў у Рэспубліканскім тэатры беларускай драматургіі п'есу Мікалая Рудкоўскага "Дажыць да прэм'еры".

А зараз звярнуўся да "Альпійскай балады" Васіля Быкава, неаднойчы скарыстанай у драматычным тэатры, кінематографі, оперы, балете, радыёпастаноўках. Паводле гэтай аповесці на сцэне Гомельскага абласнога драматычнага тэатра ўзнікла ваенная драма "Ён. Яна. Вайна".

Да гэтага тэатра ў мяне стаўленне асаблівае: менавіта з яго

Вайна як пачвара

меркаванне

Павел ХАРЛАНЧУК-ЮЖАКОЎ,
артыст Нацыянальнага акадэмічнага тэатра імя Янкі Купалы, кінаакцёр, рэжысёр

калісьці пачынаўся мой акцёрскі шлях. Дый сам тэатр, яго кіраўніцтва і трупы пра гэта не забываюць. Гэта была іх прапанова — каб я паставіў у Гомелі штосьці да 70-годдзя Вялікай Перамогі. Не хацелася спекуляваць на гэтай тэме, рабіць штосьці "дацкае" — справакаванае адно юбілейнай даты. Тым больш, што тэма вайны (у шырокім сэнсе гэтага слова, які не замыкаецца на мінулых, гістарычных падзеях) сёння як ніколі актуальная. У свеце часта гучаць ноткі нянавісці паміж людзьмі,

■ "Тэма вайны (у шырокім сэнсе гэтага слова, які не замыкаецца на мінулых людзей гістарычных падзеях) сёння як ніколі актуальная. Няўжо гісторыя вайнаў, і найперш Другой сусветнай, нікому не навучыла? Няўжо мы так і не змаглі засвоіць яе ўрокі?"

нехта прагне крыві, падбухторвае на кровапраліцці. Няўжо гісторыя вайнаў, і найперш Другой сусветнай, нікому не навучыла? Няўжо мы так і не змаглі засвоіць яе ўрокі? Няўжо народы былога Савецкага Саюза перамаглі, каб зноў развязаўся канфлікт?

Часам узнікае адчуванне, што вайна, бы нейкая нябачная пачвара, увесь час дзесьці побач, падпілюе нас у пошуках усё новых ды новых ахвяр. Пра гэта — новы спектакль. Таму ў ім не дзве, як звычайна, а тры дзеючыя асобы: Іван, Джулія і Вайна. Апошняя — вобраз збіральны. Яна можа паўстаць у абліччы і сабакі, які пераследуе палонных з канцлагера, і фашысцкага афіцэра, і ў тысячы іншых масак, хаваючы пад імі сваю варожую сутнасць. Яна злуецца, калі паміж людзьмі дасягаецца згода, калі яны хаця б у чымсьці выступаюць разам, і ўвесь час ча-

кае, каб узнікла хаця б маленькая непрыязнасць, з якой яна можа зрабіць непапраўную трагедыю.

Васіля Быкава калісьці крытыкавалі: маўляў, якое можа быць каханне, калі людзі ўцякаюць з палону, ратуюцца ад смерці. Але без кахання гэта была б зусім іншая гісторыя, якая не прэтэндавала б на філасофскае і мастацкае абагульненне. Справа не ў тым, што каханне, маўляў, перамагае смерць. Але пакуль не здарыцца каханне, вайна не скончыцца. Вайна — гэта крайняя стадыя чалавечага жыцця, якая выпускае на паверхню ўсё жывёльнае, што можа быць у чалавеку. Яна не павінна паўтарыцца! Здавалася б, гэта ведаюць усе. Чаму ж словы разыходзяцца з практыкай?..

Занатавала Надзея БУНЦЭВІЧ

З прапановай увасобіць сумесны сербска-беларускі праект да 70-годдзя Вялікай Перамогі я звярнулася да Лідара вашай дзяржавы, і Аляксандр Рыгоравіч Лукашэнка мяне падтрымаў. З Беларуссю я пазнаёмілася яшчэ 12 гадоў таму, была ў Брэсце, у Белавежскай пушчы, зняла ў вас фільм "Зямля пад белымі крыламі".

Беларусь сёння — духоўны стрыжань ва ўсім постсавецкім свеце. Вы паказваеце, што можна жыць добра, у міры і парадку, лепей за іншых захоўваеце памяць пра вайну і яе ахвяры. Вось і ў спектаклі "Белыя жураўлі", што прайшоў напярэдадні свята ў Беларускім дзяржаўным акадэмічным музычным тэатры, мы ўзялі на сцэну ветэранаў, якія выйшлі

Пра што яны, "Белыя жураўлі"?

меркаванне

Івана ЖЫГАН,
вядучая актрыса Бялградскага народнага тэатра (Сербія), спявачка, рэжысёр, старшыня Таварыства сербска-расійскага сяброўства

разам з артыстамі. І ўся зала стаячы вітала іх подзвіг.

Ваенныя песні я вельмі любіла яшчэ з дзяцінства. Спявала іх разам з бацькам, які калісьці заканчваў Ленінградскі дзяржаўны інстытут тэатра, музыкі і кіно. У нас свята Перамогі некаторы час не адзначалася, бо асацыявалася са Сталіным. Галоўным было вываленне Бялграда. Але я лічу, што гэта няправільна, бо Дзень Перамогі сімвалізуе перамогу над фашызмам, якая здабылася ўсімі

народамі разам. Таму і ўзнікла ідэя стварыць спектакль "Белыя жураўлі", дзе храналогія вайны і перамогі распавядалася б праз песні ваенных гадоў, пазнейшыя творы, прысвечаныя гэтым падзеям, праз сінтэз слова, спеваў, пластыкі, кінахронікі, кадры з фільмаў, спалучэнне рэальных і сімвалічных персанажаў — маці Радзіма, Свабода, Невядомы салдат. Для мяне быў гонар два гады таму ўвасобіць такі маштабны праект — па сутнасці, новы для Сербіі жанр, штосьці на-

кштат нацыянальнага гістарычнага мюзікла, які дэманструе славянскую самабытнасць. Але яшчэ большым гонарам для мяне стала паказаць яго ў Мінску.

Я вельмі ўдзячна ўсім, хто спрычыніўся да ягонай рэалізацыі. Асабліва ўдзячнасць — Міністэрству культуры, гарадскім уладам, а таксама асабіста спадару міністру Барысу Святлову, супрацоўніцы ўпраўлення мастацтваў Вікторыі Курскановай, загадчыку кафедры харэаграфіі Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта культуры і мастацтваў Святлане Гуткоўскай. Папярэдне я выслала відэазапіс спектакля, рэпетыцыі вяліся па ім. Потым прыехала сама, прывезла сцэнічныя строі, дакументальны відэаматэрыял, які пад час дзеі

дэманстраваўся на трох экранах. Трэба адзначыць высокі прафесійны ўзровень вашых студэнтаў. Ім давалося танцаваць у розных стылях, ад хіп-хопа да фолка, засвоіць сербскія народныя скокі — і ўсё паспяхова. Выкладчыкі харэаграфіі займаліся і са студэнтамі ваеннай кафедры Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта інфарматыкі і радыёэлектронікі, бо тыя ўвасаблялі савецкіх салдат. А сярод салістаў, у ролі Савецкага афіцэра быў ваш Дзмітрый Сяргееў, які паспеў палюбіцца нашым слухачам у час гастролі ў Сербіі.

Мяне вельмі радуе, што спектакль быў запісаны беларускім тэлебачаннем. Значыць, яго змогуць паглядзець яшчэ больш людзей ва ўсіх кутках вашай краіны і ў замежжы. Мы з вамі — сябры!

Занатавала Надзея БУНЦЭВІЧ

Я атрымаў класічную мастацкую адукацыю, сямь таму навучыўся ў сэнсе рамяства і дзякуючы гэтай акалічнасці я даволі ўпэўнена адчуваю сябе як прафесіянал. Але ёсць у мяне ўражанне, што зараз у мастацтве прафесійная адукацыя засталася важным чыннікам, але не галоўным.

Бо мастацтва, калісьці адносна цэласнае ў канцэптуальным і стылёвым сэнсе, сёння рассыпалася на сотні тысяч аскепкаў. Няма адзінага напрамку, плыні, яснай формы, як яно было ў нас у 1940-х — 1950-х, нават у 1960-х. Зараз ўсё стала вельмі прыблізным, межы размытыя. Мастаком можа быць, напрыклад, чалавек з фізіка-матэматычнай адукацыяй. Гэта з аднаго боку.

А з іншага — калі гаворка ідзе пра мастацтва, дык форма асабіста для мяне рэч невызначальная. Для мяне найперш важная інфармацыя, якую я атрымліваю, глядзячы на мастацкі аб'ект. Па-другое, уражанне і эмоцыі, якія ён у мяне выклікае. Я ўжо не кажу пра катарсіс, бо ўзрушэнне ад мастацкага твора здараецца вельмі рэдка. У гэтым сэнсе мне ўсё адно, гляджу я на карціну Рэмбранта альбо на відэаінсталяцыю. Памятаю, як твор Біла Віолы у амстэрдамскім музеі суседнічаў з "Начной вартай" Рэмбранта, і гэта была гармонія. У мастацтве, калі яно сапраўднае, няма меж, няма супярэчнасцей. Калі зроблена прафесійна, дык будзе і гармонія.

Хоць мастак усё жыццё вучыцца, а навучанне толькі тады плённае, калі ў ім ёсць творчы чыннік, творчасць і навучальны працэс — не адно і тое ж. І не ўсё, што натуральна для творчасці, пасае навучанню. Калі чалавек трапляе ў прафесій-

Дык які шлях выбраць маладым?

меркаванне

Канстанцін СЕЛІХАНАЎ,
скульптар

ную навучальную ўстанову, дык як мінімум яго там павінны неяк "узброіць". Добра, калі ён засвоіць класічную школу — адчуе сябе рысавальшчыкам, вывучыць прапорцыі, анатомію, перспектыву і гэтак далей. Гэта вывераная часам практыка.

■ "Паколькі студэнт плаціць грошы, дык ён і якасці навучання патрабуе. На практыцы гэта азначае, што студэнт выбірае прафесара. Можа, і лічыцца, што гэта прафесар набірае курс. Але насамрэч не пойдзе студэнт да прафесара — і застанецца той без працы".

Магчымы, аднак, і іншы, радыкальны, шлях. Зыходна не закладваць у свядомасць навучэнца нейкія эстэтычныя стэрэатыпы, а адразу даць яму свабоду выбару. Гэта значыць, пабудаваць навучанне так, каб ён мог адчуць крайнасці, азнаёміцца з усім спектрам магчымасцей выразнасці, з тым, як мастацтва, якое стала класічным, кананічным, а таксама яшчэ з чымсьці не ўнарманаваным, спрэчным, эксперыментальным. Хай выбірае сам...

У сувязі з гэтым згадаю гутарку з прыяцелькай-каляжанкай, якая з'яўляецца загадчыкам кафедры дэкаратыўнага мастацтва ва ўні-

версітэце амерыканскага Мілуокі. У 18 гадоў яна з'ехала з Мінска ў Злучаныя Штаты, там і адукацыю атрымала. Прайшла, так бы мовіць, увесь ланцужок — ад вучня да таго, хто сам выкладае. Я ёй задаваў пытанне пра ступень свабоды, якую можна дазволіць студэнту. Яна адказала, што свабода — гэта добра, але рамяства ніхто не адмяняў. Яны ў сваім універсітэце студэнта вучаць усяму, што ў будучым выдавочна спатрэбіцца яму ў рабоце. Валоданне інструментамі, веданне матэрыялаў і тэхналогій закладзена ў навучальную праграму. Іншае пытанне, што потым малады чалавек, студэнт з гэтым будзе рабіць. Але гэта ўжо ягоная справа.

Там увогуле цікавая сістэма. На першым курсе вучаць усяму. У праграме і жывапіс, і скульптура, і графіка і яшчэ ўсялякага рознага процьма. І пасля першага курса мастак сам выбірае, куды яму рухацца. На тое ж згаданае аддзяленне дэкаратыўнага мастацтва ён прыходзіць свядома, паспытаўшы рознае і зрабіўшы выбар. Вось гэты момант, мне падаецца, варта было б пераняць і нам.

Па словах маёй прыяцелькі, выпадковых людзей сярод студэнтаў яе аддзялення амаль няма. Перш чым трапіць у вышэйшую навучальную ўстанову сферы мастацтва, людзі недзе таму мастацтву вучацца — у каледжах, на нейкіх курсах. І ўсё адно пасля першага курса многія сыходзяць, каб не марнаваць

час і грошы, зразумеўшы, што гэта справа не іхняя. Матывацыя будучага мастака ў тых Злучаных Штатах у параўнанні з намі больш дакладная, ясная.

А паколькі студэнт плаціць грошы, дык ён і якасці навучання патрабуе. На практыцы гэта азначае, што студэнт выбірае прафесара. Можа, і лічыцца, што гэта прафесар набірае курс. Але насамрэч не пойдзе студэнт да прафесара — і застанецца той без працы. Таму што ў прафесара павінна быць рэпутацыя, у першую чаргу — творчая. Яго павінны ведаць як мастака. І прафесар мусіць быць у курсе ўсяго, што адбы-

ваецца ў сусветным мастацтве. Гэта значыць, калі студэнт прапануе нейкую ідэю, дык прафесар можа яму сказаць: ведаеш, у прынцыпе някепска, але — ужо было. І назваць прозвішча таго, хто яго апярэдзіў.

Там усё гэта дакладна працуе. Наша ж праблема ў тым, што выкладчыкі працуюць дзесцігоддзямі, пры гэтым яны не з'яўляюцца творца дзейнымі, а тое, што яны робяць як мастакі, апырэры састарэла — і даўно. Самі разумеюць, калі б сваё рамяство выкладаў студэнтам Генры Мур ці іншая асоба такога ж маштабу, дык сітуацыя бачылася б зусім інакш...

Занатаваў Пётра ВАСІЛЕЎСКИ

ф о т а ф а к т

Імпрэза ў Інстытуце культуры

6 мая ў Інстытуце культуры Беларусі адбыліся ўрачыстасці з нагоды Дня Перамогі, а таксама прэзентацыя выстаўкі Ёсэфа Бау "Халакост вачыма вязня" (у рамках пашырэння міжкультурнага дыялога) пры падтрымцы Пасольства Дзяржавы Ізраіль у нашай краіне.

Фота Таццяны МАТУСЕВІЧ

Да Дня Перамогі прымеркавана адкрыццё мемарыяла на месцы лагера смерці "Трасцянец". З гэтага часу пачынаецца новы адлік у гісторыі найтрагічнага месца ў лёсе сталіцы — і ці не самага складанага помніка спадчыны на яе тэрыторыі.
— Пакуль што завершаны толькі два пускавыя комплексы першай чаргі, — робіць удакладненне галоўны архітэктар праекта Ганна АКСЕНАВА перад тым, як распачаць "аўтарскую экскурсію".
Пакуль работы ахапілі толькі тэрыторыю ў пятнаццаць гектараў з шасцідзсяці, прадугледжаных у рамках першай чаргі. А агулам плошча мемарыяльнай зоны — 124 га!

Дзсяціметровая брама

Дарога Памяці прыводзіць да Браны Памяці — візуальнай дамінанты ўсяго мемарыяльнага комплексу. Праглядаецца яна здалёк, але, толькі наблізіўшыся, ты заўважаеш, што насамрэч гэта абстрактная кампазіцыя, нібы ўтвораная з фігур бязлічых пакутнікаў.

Паводле сваіх памераў, дзсяціметровай вышыні скульптура не мае аналагаў у сучаснай гісторыі Беларусі. Адліваць яе давялося адначасова ў двух цэхах — зразумела ж, па частках, бо цалкам гэты "негабарытны" твор наўрад ці змясціўся б хоць пад які дах... Мантаж блокаў адбываўся ўжо на месцы, і рабочыя акурат на нашых вачах зачышчалі швы. Наперадзе быў апошні тэхналагічны працэс — таніроўка.

— У выніку скульптура набудзе звыклы для бронзы выгляд, цёмны класічны колер, — распавёў яе аўтар

Мемарыял не павінен пераўтварацца ў зону адпачынку. Але калі наведвальнік сталага веку стоміцца і захоча прысесяці, у яго, вядома ж, будзе такая магчымасць.

Паблізу ад цэнтра мемарыяла — закансерваваныя падмуркі лагэрных пабудов. Як адзначыла Ганна Аксёнава, у хуткім часе іх з'явіцца і інфармацыйныя стэнды — на беларускай, рускай і англійскай мовах, як і амаль паўсюль тут. Пакуль што для экспанавання падрыхтаваны толькі рэшткі хлебнага склада, лесопілки і склада для валіз, але неўзабаве плануецца закансерваваць і іншыя падмуркі — дом каменданта, баракі... Абрывы некаторых з іх яшчэ належыць удакладняць археолагам.

Агульны настрой трохі парушае прыватны дом, які — па-за воляй яго гаспадароў — апынуўся на тэрыторыі мемарыяла. Ды яшчэ і пафарбаваны ён у "жыццярэдасны"

Недзе пасярэдзіне алеі Ганна Аксёнава нас спыняе, каб зазначыць, што менавіта тут некалі знаходзілася лагэрная брама, вядомая па фота той пары. У дадзеным выпадку фантазіі забойцаў не хапіла на нейкі запамінальны афарызм кшталту "Кожнаму сваё", але змрочная сімволіка гэтага месца ўсё адно навідавоку.

Як патлумачыла архітэктар, ад "рэплікі" той арыгінальнай браны было вырашана адмовіцца: аўтарскі калектыў усяляк імкнуўся пазбегнуць недарэчнай тут "бутафорыі".

— Дастаткова пазначыць гэтую браму і стварыць інфармацыйнае забеспячэнне, — кажа Ганна Аксёнава.

Алея смерці прыводзіць да таго месца, дзе некалі стаяла старая калгасная адыра, у якой немцы ў самыя апошнія дні акупацыі расстралялі ды спалілі шэсць з паловай

ця пасля адкрыцця мемарыяла ім у гэты мясціны варта, мусяць, наведвацца часцей). Але хочацца верыць, што само архітэктурнае асэнсаванне жажлівага месца з часам зменіць яго ўспрыняцце жыхарамі навакольных дамоў.

За Брамай Памяці пакуль што — звычайны луг. Сёння яна, па сутнасці, завярашае мемарыял — хаця па логіцы, здаецца, усё павінна быць акурат наадварот. Так яно і станецца пасля здачы першай чаргі, якая ахопіць таксама сумнавядомую яму-печ і навакольную тэрыторыю.

— Мы імкнёмся як мага менш умешвацца ва ўжо сфармаваны ландшафт, бо гэтая тэрыторыя спрэс усыпаная попелам, — кажа Ганна Аксёнава. — Ёсць задума выкарыстаць мемарыяльную стужку з імёнамі тых, хто тут загінуў — ба-

Ілья СВІРЫН /
Фота Аліны САЎЧАНКА

Параненая зямля

Выйшаўшы з аўтобуса, трапляеш у звыклую для айчынных "спальнікаў" атмасферу — шматпавярховікі, супермаркеты, шчыльны трафік, мамы з вазкамі... Лагер смерці быў створаны ў дзсяці кіламетрах ад Мінска, але па вайне да яго тэрыторыі ўшчыльную падступіў сталічны мікрараён. І гэты фактар, зразумела ж, ускладняе архітэктурную задачу — неспрыяльнае ўрбаністычнае атачэнне папросту не абмінеш увагай. З іншага боку, утвораны "статус кво" надае і пэўную сэнсавую глыбіню — нічым не прыкметная вуліца Сяліцкага, па якой тут праходзіць мяжа гарадской забудовы, пераўтвараецца ў сапраўдную раку Стыкс, што аддзяляе цяперашняе мірнае жыццё ад жахаў мінулага.

Ад тлумнай вуліцы пад вузкім вуглом адгаліноўваецца алея, паабпал якой — гранітныя стэлы, прысыпаныя зямлёй.

— Гэта Дарога Памяці — асноўная кампазіцыйная вось мемарыяла, — распавядае Ганна Аксёнава. — Прадумваючы яе рашэнне, мы натхніліся вобразам "параненай зямлі". Да таго ж, прыўзнятыя пласты глебы як бы адкрываюць перад намі мінуўшчыну...

"Трасцянец" прысвечаны не толькі канкрэтнаму месцу, але і цэлай гістарычнай з'яве — масаваму забойству фашысцкімі акупантамі безабаронных людзей. Таму ля ўваходу будзе ўсталяваны стэнд з картай Беларусі, на якой адзначаны месцы ўсіх лагераў смерці, а сама Дарога Памяці дазваляе зрабіць гэтую інфармацыю больш даходлівай для свядомасці наведвальнікаў. Кожная стэла прысвечана адной з сучасных абласцей краіны і змяшчае звесткі пра колькасць "канвеераў смерці", якія існавалі на пэўнай тэрыторыі. Лічыць сведчаць за сябе.

— Ідучы па Дарозе Памяці, наведвальнік усведамляе, наколькі маштабнай была трагедыя, — кажа архітэктар. — Распрацоўваючы праект, мы надавалі вельмі вялікую ўвагу дэталю. Прыкладам, украпіны чорнай гліткі — нібы сляды вязняў, якія некалі тут крочылі.

Алею атачаюць пірамідальныя таполі: па задуме архітэктараў, яны павінны нагадваць свечы. Пакуль дрэўцы зусім маленькія, але праз колькі гадоў яны істотна зменіць уражанне ад гэтых мясцінаў. Натуральны бар'ер з цягам часу вырасце і паміж мемарыяльнай зонай ды сучасным мікрараёнам — адпаведныя пасады ўздоўж вуліцы Сяліцкага ўжо зроблены. А на цяперашняй пустцы з'явіцца своеасаблівы альтанкі з дрэў — як жывыя помнікі.

— Так хацелі пазначыць тэрыторыю, дзе рассыпаўся попел спаленых цел, — патлумачыла Аксёнава.

Скульптурная кампазіцыя "Брама Памяці" — дамінанта мемарыяла.

Частка мемарыяла — старыя вагоны, у якіх плануецца экспазіцыя.

Мемарыял "Трасцянец": там, дзе рассыпаўся попел спаленых цел...

Канстанцін Касцючэнка. — Увечары брама будзе спалучацца з "крывавачырвоным" асвятленнем.

Тэрміны для ўвасаблення твора ў матэрыяле былі сціслымі: усяго паўтара месяцы на падрыхтоўку рабочай мадэлі і тры месяцы на поўнае павелічэнне. А вось сама скульптура мае куды большую гісторыю.

— Яна з'явілася яшчэ ў 2007 годзе і на пачатку не была прывязаная канкрэтна да Трасцянца, хаця і тычылася ваеннай тэматыкі, — кажа Канстанцін Касцючэнка. — Вобраз браны мяне цікавіў як сімвал перахода з аднаго стану ў іншы. Для нас гэта магчымасць паглыбіцца ва ўспаміны пра тыя пакуты, якія цярпелі людзі падчас вайны. А праз тры гады быў аб'яўлены конкурс на стварэнне скульптуры для мемарыяла "Трасцянец", і камісія спыніла свой выбар на "Браме Памяці".

Ля скульптуры ўтворана плошча, прызначаная для глабальных мерапрыемстваў і экскурсійных груп. Там будуць усталяваны і некалькі лавак.

— Іх на тэрыторыі комплексу з'явіцца зусім няшмат, і гэта наўмысна, — тлумачыць Ганна Аксёнава. —

План мемарыялізацыі Трасцянца і ўрочышча Благаўшчына, а таксама фрагменты візуалізацыі некаторых аб'ектаў комплексу.

з'ялены колер... Без сумневу, для выпраўлення пралікаў (напрыклад, доўгая адсутнасць праекта зон аховы) спатрэбіцца час і высілкі. І калі ў выпадку з той хаткай кампраміснае для ўсіх рашэнне знайсці, напэўна, можна, дык "выкарчываць" такую непажаданую візуальную дамінанту, як коміны кацельнай (яны па-за тэрыторыяй, але... іх відаць адусюль), будзе зусім няпроста.

Дрэвы як сведкі падзей

Ад Браны Памяці рушым па Алеі смерці — апошнім шляхам многіх тысяч вязняў. Старыя таполі, якія на ёй растуць, былі пасаджаны яшчэ ў тыя часы рукамі будучых ахвяраў. І менавіта таму іх захавалі як каштоўную гістарычную рэліквію і як жывых сведкаў падзей.

— Стан дрэў вельмі дрэнны, і таму гучалі прапановы іх спілаваць ды зрабіць новыя пасады, — кажа Ганна Аксёнава. — Але ўсё ж вынікае рашэнне было іншым... Хіба, варта зрабіць папераджальную шылду, якая б засцерагала ад шпацыру па гэтай алеі пад час навальніцы.

тысяч вязняў, прывезеных з Мінска. Яшчэ ў 1965 годзе там быў пастаўлены сціплы помнік, а тэрыторыя самой адырыны абазначана агароджай. За паўстагоддзя невялікая стэла ладна адрэзла, і не так даўно яе замянілі на новую — але збоўшага вытрыманую ў старой стылістыцы. Ды і надпіс застаўся той самы.

Літаральна ўсутыч да нядаўна замененай агароджы "культурна адпачывае" нейкая кампанія. Карціна, пакуль што амаль звыклая для гэтых мясцін. Цягам доўгага часу тэрыторыя былага канцлагеру выконвала несамавітую функцыю спантанай "рэкрэацыйнай зоны" для тутэйшых жыхароў масіваў. Выгул сабак і пікнікі сталі там завядзёнкай, пакідаючы па сабе горы смецця. Вось і цяпер у пагодны надвечорак на пасыпаных попелам палетках можна ўбачыць нямала аматараў піва. Месца зручнае — крама акурат праз дарогу...

Відавочна, што звычкі "тубільцаў" у адно імгненне не змяняцца, і нават міліцэйскія патрулі не стануць у дадзеным выпадку панацэяй (ха-

лазе, многія прозвішчы сёння ўжо вядомыя. Што такое мемарыяльная стужка? Гэты архітэктурны элемент — наша знаходка, якая яшчэ патрабуе дапрацоўкі.

Менавіта ад ямы-печы з цягам часу павінны адпраўляцца аўтобусы ва ўрочышча Благаўшчына, дзе адбыліся масавыя расстрэлы. Як вядома, творчая група пад кіраўніцтвам светлай памяці Леаніда Левіна распрацавала архітэктурны праект мемарыялізацыі гэтага месца, і цяпер ці не ва ўсім свеце ідзе збор ахвяраванняў для яго рэалізацыі.

Урэшце, чакае на архітэктурнае асэнсаванне і трэцяя частка мемарыяла — месца таго паўстанку, куды па чыгунцы прывозілі вязняў.

— Няма сумневу ў тым, што ў нас наперадзе яшчэ вельмі вялікая работа, і гэта — толькі пачатак, — рэзюмавала Ганна Аксёнава.

Фотарэпартаж напярэдадні адкрыцця мемарыяла "Трасцянец" глядзіце на старонцы 3.

Днямі ў Мінску адкрылася новая музейная ўстанова. Гаворка — пра старадаўні гаспадарскі дом, што знаходзіцца ў Лошыцкім сядзібна-паркавым комплексе. Падрабязную экскурсію па адраджаным будынку, звязаным з імем апошняга гаспадара Лошыцы Яўстафія Любанскага, зладзіў спецыяльна для "К" намеснік дырэктара Музея гісторыі горада Мінска Пётр Хацько. Такім чынам, прадстаўляем чытачам "К" дзесяць найбольш цікавых, на нашу думку, фактаў, якія прагучалі пад час гадзіннага вандравання па адрэстаўраваных залах сядзібы канца XIX стагоддзя.

Юрый ЧАРНЯКЕВІЧ /
Фота Таццяны МАТУСЕВІЧ

Факт першы

Рэстаўрацыя былога маёнтка Прушынскіх і Любанскіх расцягнулася больш чым на шэсць гадоў: на пашпарце аб'екта пачаткам работ значыцца 2008 год. Праўда, варта згадаць і тое, што планы па рэканструкцыі Лошыцкай сядзібы меліся яшчэ ў 2002-м: менавіта тады Мінгарвыканкам прыняў рашэнне "Аб аднаўленні і развіцці Лошыцкага сядзібна-паркавага комплексу ў горадзе Мінску". Рэстаўрацыя ішла марудна: змяняліся праекціроўшчыкі і падрадчыкі, ссоўваліся тэрміны, навукоўцы часта не маглі прыйсці да адзінага кампраміснага рашэння пра тое, як мае выглядаць той ці іншы пакой сядзібы, бо звестак пра яе інтэр'еры, на жаль, не захавалася...

Факт другі

Кожны з 12 залаў на першым паверсе музейнай прасторы зроблены ў сваім непаўторным стылі. Менавіта такія, самыя розныя стылі ў пакоях, былі выкарыстаны гаспадарамі маёнтка пры апошняй перапланіроўцы і перабудове сядзібы Яўстафіем Любанскім: прадпрымальны мецэнат быў чалавекам прагрэсіўных поглядаў і ўсё лепшае з падарожжаў па Еўропе прывозіў у губернска-Мінск. Таму і сёння, да прыкладу, кабінет-гасцёўня сядзібы вытрымана ў стылі мадэрн, а зала, дзе ладзіліся музычныя вечары — у стылі ракако.

Факт трэці

Унікальныя кафляныя печы і камін, якія знаходзяцца ў кожным пакоі старадаўняга будынка, выглядаюць зусім як новыя. Але ўражанне гэтае падманлівае: амаль усе печы — аўтэнтычныя, а кожная з іх — сапраўдны твор мастацтва. Печы былі зроблены пад заказ майстрамі ў Рызе і дасюль могуць выкарыстоўвацца па сваім прамым прызначэнні: ацяпляць сядзібу. Але, гэтага, натуральна, музейшчыкі рабіць не збіраюцца... з меркаванняў пажарнай бяспекі.

Факт чацвёрты

У адрэстаўраванай сядзібе захавалася не толькі пячана, а і каналізацыйная сістэма: ужо напрыканцы XIX стагоддзя тут мелася прыбіральня з досыць цікавымі для вока знаўцаў сучаснай сантэхнікі абсталяваннем. Таксама засталася ў парадку і дрэнная сістэма, якая месціцца пад будынкам гаспадарскага дома. А яшчэ тут маецца аўтэнтычная купальня — сапраўдны архітэктурны цуд для гаспадарскіх дамоў таго часу. Дазвольце яе сабе ў канцы XIX стагоддзя мог толькі сапраўдны арыстакрат...

Фрагменты інтэр'ера сядзібнага дома.

Факт пяты

Натуральна, шматлікія войны і грамадска-палітычныя падзеі XX стагоддзя не пашкадавалі падлогу, сцены, столь ды вокны старадаўняга будынка. Таму адсутныя часткі аздаблення і дэкору аднаўляліся па ацалелых фрагментах-узорах. А, напрыклад, усе драўляныя элементы панэлей на сценах былі спачатку разабраны, прайшлі доўгі шлях рэстаўрацыі і толькі пасля гэтага сабраныя нанова. Цікава, што працуючы над аднаўленнем сцен, рэстаўратары выявілі не менш за дзесяць слаёў фарбы і шпалер. Фрагмент самага старога слою канца XIX стагоддзя ўсё ахвотныя могуць убачыць у вестыбіюлі сядзібы.

Факт шосты

Для папаўнення інтэр'ераў адноўленай сядзібы супрацоўнікам давялося збіраць антыкварную мэблю таго гістарычнага перыяду, што называецца, з міру па нітцы.

Частку экспанатаў прадаставілі музейшчыкам калегі з Мірскага замка. Але большая частка наяўнага ў музеі антыкварыяту — з прыватных калекцый. Па словах Пятра Хацько, у абсталяванні экспазіцыі паўдзельнічалі прыкладна дзесяць прыватных калекцыянераў. Усе іхнія рэчы ўзяты ўстановай культуры на дэпазіт тэрмінам на год. Папаўняць уласныя фонды мяркуецца з дапамогай тых жа калекцыянераў ды ўдзела ў шматлікіх аўкцыёнах як у Беларусі, так і за мяжой.

Факт сёмы

У працоўным кабінце Яўстафія Любанскага кожны можа убачыць не толькі найпрыгажэйшы кафляны камін, але і поўны збор з 86 тамоў энцыклапедычнага слоўніка Бракаўза і Ефрона. Таксама тут жа можна паўзірацца ў старадаўні тэрмометр, паглядзець на цікавы чарнільны прыбор і масіўнае драўлянае крэсла, вышталцоную заходнеўрапейскую вазу ды іранскі дыван менавіта з таго гістарычнага перыяду... А ў суседнім пакоі, дзе гаспадар сядзібы прымаў гасцей, акрамя шахматнага століка і курільных трубак, ёсць і яшчэ адзін унікальны прадмет: чахол для нашэння капелюша...

Сакрэты дома Любанскіх

Экстэр'ер адрэстаўраванага будынка.

10 цікавых фактаў пра музей-сядзібу канца XIX стагоддзя ў Лошыцы

Выстаўка на другім паверсе.

Факт восьмы

Апошнія ўладальнікі сядзібы — Яўстафій і Ядвіга Любанскія — цікавіліся не толькі Еўропай, але і Азіяй. Таму, напрыклад, адзін з пакояў гаспадарскага дома аформлены ў японскім стылі. У суседнім кабінце — пакой для адпачынку — стаіць і такі цікавы экспанат як жаночае бюро з сакрэтам. Калі хочаце даведацца, як яно адкрываецца, абавязкова завітайце ў музей — не пашкадуеце...

Факт дзевяты

На другім паверсе дома, куды вядзе масіўная драўляная лесвіца, ёсць яшчэ дзве залы. У адной з іх прадстаўлены фотаздымкі і экспанаты, што распавядаюць пра гісторыю сядзібы. У наступнай — размяшчаюцца фота, дзе адлюстраваны падзеі з жыцця Беларускай плодаагароднінай даследчай станцыі, што ў пасляваенны час месцілася на тэрыторыі Лошыцкага сядзібна-паркавага комплексу. І, нарэшце, тут жа, на другім паверсе, ёсць вялікая зала для зменных экспазіцый. Сёння там месціцца ўнікальныя вясельныя, святочныя, вечаровыя ды летнія сукенкі, якія апраналі прыгажуні часоў сярэдзіны XIX — пачатку XX стагоддзя.

Факт дзясяты

Па словах намесніка дырэктара, у Лошыцкім музеі плануецца ладзіць шматлікія выстаўкі на камерцыйнай аснове, музычныя вечары і балі, урачыстыя рэгістрацыі шлюбавы, прадастаўляць памяшканні для фотасесій і многага іншага. Так што можна з дакладнасцю сказаць, што адноўленая сядзіба будзе карыстацца пошпатам у мінчан і гасцей Беларускай сталіцы. Прычым немалым: толькі за першыя тры дні музей наведала больш за тысячу чалавек. Так і хочацца сказаць: ці то яшчэ будзе! Зыходзячы з музея, мы на свае вочы бачылі купку школьнікаў, што ішлі ў напрамку старадаўняй сядзібы... Так што новае жыццё Лошыцкай сядзібы яшчэ толькі пачынаецца...

Фрагменты інтэр'ера сядзібнага дома.

а"К"но ў свет

"Архіў..." у Венецыі

6 мая адбылося адкрыццё Нацыянальнага павільёна Беларусі на 56-й Венецыянскай біенале. Праект "Архіў сведкі ваіны", які прадстаўляе нашу краіну, распачаў працу па адрасе Кастэла, 2145.

Дар'я АМЯЛЬКОВІЧ

Надзвычайны і Паўнамоцны Пасол Рэспублікі Беларусь у Італьянскай Рэспубліцы і Рэспубліцы Мальта па сумяшчальніцтве Яўген Шастакоў, камісар павільёна Наталля Шаранговіч, куратары Аляксей Шынкярэнка і Вольга Рыбчынская прэзентавалі міжнароднай публіцы праект, які цягам свайго экспанавання мусяць атрымаць два этапы ўвасаблення.

Першыя наведвальнікі беларускага павільёна ўжо атрымалі свой досвед пагружэння ў "Архіў...", і сярод іх — дырэктар галерэі "Арсенал" у Беластоку Моніка Шучыч, камісар грузінскага павільёна Ана Рабшчанка, дырэктар "Art travel" у Адэсе, куратар Кацярына Радчанка, мінскі крытык і куратар Вольга Капёнікіна, якая зараз жыве ў Нью-Йорку...

Спадзяемся, цікавасць да "Архіў..." будзе расці. На дадзеным этапе пазнаёміцца з пачаткам працы магчыма дзякуючы здымкам Аляксея Шынкярэнкі, якія ён для "К" — інфармацыйнага партнёра павільёна — даслаў з Венецыі.

Мастыхін

Памяць пра ваіну... Яна не сціраецца, не становіцца больш цьмянай з цягам гадоў. Таму, мабыць, што гэта не толькі памяць асобных людзей ці аднаго пакалення. Гэта памяць народа, навечна ўрзаная ў яго гісторыю, у яго сучаснасць і будучае, у яго нацыянальную самасвядомасць. Інакш кажучы, у Часе ёсць свая асаблівая памяць — гісторыя. Прайшоў 70 гадоў, як скончылася Вялікая Айчынная вайна, але рэха яе і да гэтых дзён не сціхае ў чалавечых душах.

Барыс КРЭПАК

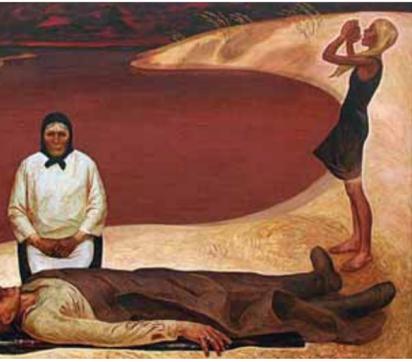
Асабліва гэта тычыцца нашай Беларусі, якая страціла ў тых гады кожнага трэцяга свайго жыхара. А калі ўлічыць беларусаў-франтавікоў, якія пражывалі тады ў іншых рэспубліках СССР, дык і таго больш. Хто зараз гэта падлічыць?! Так што нікога дзіўнага ў тым, што тэма Вялікай Айчыннай ваіны на працягу многіх гадоў была ў нас галоўнай у літаратуры, кінамастастве, тэатры, выяўленчым мастацтве.

Думаю, менавіта ў жывагісе, скульптуры, графіцы ў час ваіны і пазней, у 1950 — 1980-я, беларускія мастакі стварылі тэма шэд'юры, якія і сёння застаюцца непераяздзенымі ўзорамі мастацтва, таму што сіла ўплыву лепшых твораў заключаецца ў моцным, па-сапраўднаму народным таленце, у тым, што, як правіла, персанажамі іх твораў з'яўляюцца героі чалавечага быцця — Асоба, Гісторыя, Барацьба, Час, Маральнасць як "сацыяльнае сумленне, асвечанае надзеяй". "Я вам жывіць завешаю, — што я больша могу?" Ёсць імямі Аляксандра Твардоўскага маглі б сказаць пра сябе героі новага альбома-кнігі "Запавет нашчадкаў" мінскага выдавецтва "Бяловагруп" — франтавікі 1940-х, якія пасля ваіны ў розныя часы атрымалі ганаровае званне "Народны мастак Беларусі".

Вось яна, гэта "Цудоўная васьмёрка", да якой мне давялося дакрануцца як аўтару тэкстаў кнігі-альбома. Намеснік камандзіра сапёрнай роты Андрэй Бембель, які стварыў велічны Курган Славы пад Мінскам і яскрава партрэт Мікалая Гастэль, што мог стаць, на маю думку, геніяльным завяршэннем будучага помніка-мемарыяла ўсім гераічна загінулым у вогненым небе ваіны баевымі савецкім лётчыкам. Чырвонаармеец-кулямётчык абарона Масквы Аляксей Глебаў, які ў бронзе выканаў фігуру героя-кавалерыста, нашага земляка генерала Льва Даватара і вобраз партызана 1944 года. Падпольшчык-засланца і потым камісар партызанскага атрада Смаленскага палка асобага прызначэння Віктар Грамыка — майстар шырокага

філасофскага складу, пясняр партызанскай рамантыкі і Эпасу. Ваенны інжынер 3-га ранга, капітан Яўген Зайцаў, першы савецкі жывалісец, што ўвасобіў бессмеротны подзвіг герояў Брэсцкай крэпасці. Армейскі сувязіст Павел Масленікаў (ён пачаў ваіну пад Масквой і закончыў яе ў 1945-м у Іране), для каго адроджаная пасля Перамогі прыгажуня — Зямля беларуская — стала галоўнай крыніцай натхнення. Чырвонаармеец Міхаіл Савіцкі — адзін з апошніх абаронцаў Севастопалю, і вязень фашысцкіх лагераў смерці, што не сціліў галавы і паказаў свету праз свае драматычныя палотны апакаліптычны жах і героіку ваіны. Артылерыст супраціўнікавага палка капітан Сяргей Селіханав, які прайшоў франтавы

"Я вам жыць завяшчаю..."

Сярод іх — Герой Савецкага Саюза, легендарны лётчык-знішчальнік Міхаіл Зялёнкі, адзін з трох герояў-мастакоў ва ўсім былым СССР. На яго рахунку — 32 збытыя фашысцкія "юнкеры", "хейнкелі" і "месеры"! На жаль, пра ваіну сённяшняе маладое пакаленне ведае вельмі павярхоўна. Яго прадстаўнікоў часта папракаюць за адсутнасць патрыятызму. А адкуль узяцца патрыятызму, калі дарослыя і тыя не заўсёды могуць разабрацца ў тых падзеях, асабліва ў час інфармацыйных войнаў? На якіх прыкладах павінна вучыцца патрыятызм моладзь, калі асобныя СМІ друкуюць неймаверныя факты, якія абражаюць памяць загінулых і яшчэ жывых ветэранаў; тэлебачанне спрэс прасякнута амерыканскімі і расійскімі баявікамі і паліцэйскімі серыяламі, а ў некаторых краінах наогул з'яўляецца гісторыя 1940-х? Ці не таму адбываецца разрыв з духоўнымі каштоўнасцямі папярэдніх пакаленняў,

Леанід Шчымыгі. "Міне вяршэнне".

Сяргей Селіханав. "Нязломлены". Скульптурная кампазіцыя мемарыяла "Хатынь".

Тэатральная дзялошча

Рэспубліканскі тэатр беларускай драматургіі сустрэў юбілей Вялікай Перамогі не проста прэм'ерай, а ўвасабленнем сучаснай беларускай п'есы, прысвечанай ветэранам. У цэнтры новай пастаноўкі "Дзед" — ветэран і тыя "бойкі-баі", што вядуць яго ўнукі з-за магчымага продажу дзедавай кватэры.

Надзея БУНЦЭВІЧ

Можна дадаць, што прэм'ера спалучае абедзве знакавыя адметнасці 2015-га: прымеркаваная да 70-годдзя Вялікай Перамогі, яна ўлічваецца і ў канцэпцыю Года моладзі, бо звернута да новых пакаленняў, узрошчаных на камп'ютарных гульнях у "вайншукі" і пастаўлена маладымі артыстам тэатра (і, вядома, кіно) Дзянісам Паршыным. Гэтым рэжысёрскім дэбютам ён адначасна ўласнае 35-годдзе, узгадаўшы тым самым сваю асноўную спецыяльнасць — рэжысура драмы, што была атрымана ў майстэрні Мадэста Абрамава ў Беларускам дзяржаўным універсітэце культуры і мастацтваў. Цалкам адпавядае новы спектакль і канцэпцыі тэатра: беларуская не толькі драматургія, але і мова (пераклад зроблены мастацкім кіраўніком пастаноўкі і самога тэатра Аляксандрам Гарцуевым), магчыма сартыстаў выявіць усю палітру сваіх творчых схільнасцей (яны не ўпершыню спрабуюць сябе ў той жа рэжысуры). Нарэшце, стварэнне ў фазе "вакопастаноўчай" атмасферы, што адпавядае абранай тэматыцы (там разгарнулася прысвечаная ваіне і Перамозе выстаўка Міхаіла і Андрэя Меранкоўска — бацькі і сына, куды увайшлі і красамоўныя шынялі са сцэнаграфіі апошняга да яшчэ аднаго "сучасна-ваеннага" спектакля РТБД — "Дажыць да прэм'еры").

"Дзед": фінал бянтэжыць

Дык у чым сапраўднае жыццё?

Сцяпа са спектакля "Дзед". Фота Валерыя ПАЛІПЕНКІ

■ Міжволі паўстае пытанне: дык што, мірныя гады, калі ён адзін гадаваў унукаў, бо тыя засталіся без бацькоў, — дарэмныя? З гэтага вынікае яшчэ адно пытанне: дарэмныя чаму? Пэўна, менавіта на іх і хацелі адказаць аўтары...

Дзед (Сяргей Шымко, які даказвае, што можа быць не толькі шыкоўным характарным артыстам, але і глыбока трагедычным) шкадуе, што ягонае смерць у глыбокай старасці — нейкая бесэнсыйная, у адрозненне ад Сцяпана (Мікалай Стоцька), што загінуў на фронце. Памёршы, апрачае пададзенаму Сцяпанам вайсковую форму і вяртаецца душой не проста ў маладосць, а ў "сапраўднае жыццё". Міжволі паўстае пытанне: дык што, мірныя гады, калі ён адзін гадаваў унукаў, бо тыя засталіся без бацькоў, — дарэмныя? З гэтага вынікае яшчэ адно пытанне: дарэмныя чаму? Тама, што ўнукі не спраўдзілі надзей? Што сварача з-за побытавых праблем, якія на фоне галоўнай — жыцця і смерці — проста дробязі? Пэўна, менавіта гэта і хацелі сказаць аўтары, але ж атрымалася не так да канца, скажам так. Можна, яшчэ і тама, што спектакль не пайшоў

ходзіць ажно да пародыі. Каларытная танцавальная сцэна (харэаграфію ставіла Святлана Навуменка) Рабочых, якія прыйшлі рабіць рамонт (Максім Шышко, Марат Ваіцяховіч), успрымаецца як цудоўны "ўстаўны нумар", якіх маглі б быць болей. Адносіны ж паміж сваякамі, асабліва між унучкай Светкай (Марына Здаранкова) і нявесткай Ленкай (Надзея Цвяткова), жонкай унука Генкі (Кірыль Навіцкі), высвятляюцца настолькі красамоўна, што нагадваюць рэалістычнае тэлешоу. У такіх моманты пачынаеш адчуваць сябе ледзь не гэтым вайерстам, прычым "пад прымусам", калі ты і не хацеш быць дэ-факта вымушаным "падглядцаў у шчыльні" за жудаснымі "разборкамі" з жаночым рукакрыкладствам. І хочацца сысці, які робіць тая ж суседка Дзедэ Клаўдзія Пятроўна (Ганна Маслоўская). Бо ўсё гэтага да натуральнага "вышыраўленасці" эпізоды не ўзрастаюць, на жаль, да мастацкага абагульнення. Нават у сцэнаграфіі Юрыя Саламонава, дзе ёсць "чорны кабінет", металічны ложка, пазней з кропельніцай, поліэтыленавай плёнка, якой давай будучы "ратаваць" Дзедэ ад фарбараспыльнасці. Мы бачым — люстэрка, а так хочацца мастацкага "залосцюра". І дапытлівага спасціжэння праўды жыцця, а не чарговага канстатавання ісцін. Можна, надта многа патрабуем ад тэмы ваіны? Але яна і сапраўды невычэрпная, неадспедваная, бо зняты пакуль хіба верхні слой...

Чарговы раз пераканаліся: праблемы трэба вырашаць, а не змагацца з імі метадам радыкальнага вынішчэння як прычыны, так і выніку. Мы ж, урэшце, не злуемся на вецер і знесены ім дах, а проста цярпліва аднаўляем сваю хату. Але гэта — прыказка, што ў пэўнай ступені тлумачыць сэнс нашага падзагалоўка. Асноўная ж тэма артыкула звязана з далёка не казачнымі героямі, з якімі мы пазнаёміліся пад час чарговага аўтатуру, што пралёг гэтым разам праз тры вобласці і сем раёнаў ды быў асветлены першамайскім Днём працы. Але далёка не ва ўсіх аказалася яна выніковай...

Яўген РАГІН, Кастусь АНТАНОВІЧ,
Мінск — Чэрвеньскі і Бярэзінскі раёны Міншчыны — Рагачоўскі раён Гомельшчыны — Клічаўскі, Быхаўскі, Крычаўскі, Чавускі раёны Магілёўшчыны — Мінск / Фота аўтараў

Памяць Белі

Паколькі гэты нумар выходзіць у Дзень Вялікай Перамогі, мы вырашылі парушыць храналогію аповеду і пачаць з сюжэта, фактуру для якога сабралі ці не ў апошні дзень чатырохдзённай паездкі.

Вось што нам распавялі пра **вёску Белі** у **Крычаўскім** музеі (Палацы Пацёмкіна). Менавіта тут нарадзіўся будучы лётчык Аляксей Гуменнікаў. Стаў штурманам хуткаснага бамбардзіроўшчыка і 13 ліпеня 1941 года загінуў у няроўным баі з фашысцкімі знішчальнікамі над роднай вёскай. У складзе свайго экіпажа Аляксей Гуменнікаў збіў два варожыя самалёты, а трэці тараніў... Помнік быў адкрыты напярэдадні 9 мая 2015-га. На ім — адлюстраванне маладога пілота, што аддаў жыццё за нас, на плітах па баках — прозвішчы загінулых на мінулай вайне воінаў-землякоў. Адзін з ініцыятараў устаноўкі помніка — аддзел ідэалагічнай работы, культуры і па справах моладзі Крычаўскага райвыканкама. А сёння, у Дзень Перамогі, мясцовыя работнікі культуры, вучні школы, дзе месціцца філіял Крычаўскай ДШМ, усклалі туды жывыя кветкі...

Гаворку пра СДК Белі, тутэйшы ўнікальны філіял ДШМ мы працягнем у наступных артыкулах, прысвечаных аўтапрабегу...

Загадка і адгадка Раванічаў

І загадка гэтая звязана не з калісцямі велічым палацам Слацвінскіх, што зрабіў знакамітай **вёска Раванічы Чэрвеньскага раёна**. Пра палац мы яшчэ пагаворым. А вось чаму Раваніцкаму СДК на год даведзены гэты ж план па аказанні платных паслуг (30 мільёнаў рублёў), як і Смілавіцкаму гарпасялковаму ДК, мы не зразумелі. Прынамсі — адразу. Дацямілі пазней і вельмі ўра-

Распавядзіце "К"

Аршанскі краязнаўца і педагог Віктар Лютынскі, гаворачы пра сябра Эдуарда Навагонскага, заўжды згадвае караткевічаўскія паэтычныя радкі: "Дзівакі, вандроўнікі і паэты — гэта водар жыцця і яго яснацвет". Навагонскі, якому сёлета спаўняецца 65 гадоў, вершаў не піша, але ў душы застаецца паэтам. Бясконцыя вандроўкі з фота і відэакамерай прывучылі яго беспамылкова адшукваць лірыку не толькі ў краевідах, а яшчэ ў душах ды з'явах...

Яўген РАГІН

Эдуард Навагонскі не мае спецыяльнай рэжысёрскай ды сцэнарнай адукацыі. Працаваў на льнокамбінаце, быў сакратаром камітэта камсамола і намеснікам генеральнага дырэктара. Цяпер — на пенсіі. Падавалася б, можна і адпачыць, але...

Ягоньня сюжэты мільгацяць у часопісах і на тэлеканалах. Не ад-

Акцыя "К":
аўтапрабег
па СДК
і не толькі

агранічаная. Яшчэ адна прычына заўсёднай шматлюднасці ва ўстаноўцы культуры — неверагодны па прыгажосці пейзажны старасвецкі парк, які вабіць і аматараў адпачыць з густам, і "неарганізаваных" турыстаў.

Цяпер — пра палац, помнік эпохі класіцызму. Пра яго належны выгляд толькі марыць застаецца. Пасля рэвалюцыі тут была школа, пасля — бальніца. У 1950-х палац адрэстаўравалі. Але з 1990-х ён, пустыючы, паступова пераўтвараецца ў руіны (як і касцёл на ўездзе

"Што сам зрабіў, тое

зіліся. Справа ў тым, што вясковая ўстанова культуры карыстаецца ў акрузе велізарнай папулярнасцю. Моладзь з суседніх паселішчаў на дыскатэкі (дый на іншыя мерапрыемствы) пастаянна скіроўваецца менавіта ў Раванічы. Вось і атрымліваецца, што іншыя клубы ў раёне зарабляюць па 5-10 мільёнаў у год, а Раваніцкі СДК — утрыя больш.

Зацікаўлены чытач запытаецца: "Дык у чым жа вытокі той папулярнасці?" А вытокі два: Рыгор і Тамара Ладуцкі. Першы — дырэктар, другая — мастацкі кіраўнік. І жывуць яны па прынцыпе, які мы без разваг вынеслі ў заглавак гэтай публікацыі. Самі фарбуюць пры патрэбе штосьці ў сваёй гаспадарцы, самі добраўпарадкоўваюць тэрыторыю. А яна — немалая, бо знаходзіцца на землях колішняга парка ля знакамітага палаца. А СДК мае паблізу "філіял" — Маладзёжны цэнтр.

Тут трэба сітуацыю патлумачыць. Два гэтыя будынкі — часткі палацавага комплексу. Таму і даглядаюцца яны як мае быць, і выгляд маюць прыстойны. У СДК — глядзельная зала на 150 месцаў і шыкоўная апаратура. У Маладзёжным цэнтры — зала танцавальная, бильярд ды тэніс, гэтакія ж па якасці апаратура. У мясцовай сярэдняй школе такой няма, таму да Ладуцкаў бягуць, бо ў свой час настаялі, займелі, даглядаюць. Між тым адукацыя ў 63-гадовага Рыгора Аляксандравіча —

Палац у Раванічах.

Помнік у Белі напярэдадні свята.

Працяг аўтатура па раёнах
Магілёўшчыны і Гомельшчыны
чытайце ў наступных нумарах "К".

ў вёску). Цяпер палац — на балансе аддзела. Адзіная надзея на тое, што прыглянецца ён прыватніку. Аднак з кожным годам шанцы на гэта — усё меншыя.

І вось тут ініцыятывы ды разваротлівасці адных толькі Ладуцкаў не стае. Якія можна зрабіць высновы? Адсутнасць профільнай адукацыі — праблема важная, але — не вырашальная. І гады — не перашкода выніковай клубнай дзейнасці, а гарантыя яе якасці. Што мы і назіраем на прыкладзе Раваніцкага СДК. Як і тое, што на даху мясцовага палаца маленькі бярозавы гай вырастае, а ў сам будынак ужо страшна зайсці, стаяць побач — таксама. Кансервацыя палаца — справа не двух чалавек, яна ўсеагульная, стратэгічная, дзяржаўная. Каб яшчэ больш народу збіраць на клубныя мерапрыемствы ў парку і каб сваім мінулым, урэшце, ганарыцца...

(Не)лірычнае адступленне
Яўгена Рагіна

У працяг тэмы нацыянальнага гонару. Фотаздымкі з камандзіровак выкладаю ў сацыяльныя сеткі. І не адзін дзясятка замежных сяброў пераканаў, што Беларусь — краіна замкаў ды палацаў. Здзіўленню іх няма мяжы. Таму страшна ўявіць, што ўсё гэта знікне можа. Хтосьці спушна заўважыў, што рэшткі Калізея — больш пашанотныя за адноўлены арыгінал. У апошнім варыянце подыху часу не стае. І нам, як падаецца, не варта часам і займацца рэканструкцыямі. Галоўнае — надзейна закансерваваць тое, што засталася. Каб сабой ганарыцца.

Кароткі метр Вялікай Перамогі

Кадр з фільмаў Эдуарда Навагонскага.

на сотня сюжэтаў знята пра гісторыю, культуру Оршы. За дзесяціжыццёвінны фільм пра маладзёжны пошукавы клуб Эдуард Навагонскі атрымаў Гран-пры Міжнароднага конкурсу відэафільмаў. Дванаццацігадовы ўнук Мікіта не змог утрымацца ад спакусы стаць гэтакім жа летапісцам. А дзядуля падтрымаў і парадаў, і справай. У выніку Мікіта стаў пераможцам Міжнароднага конкурсу відэафільмаў "Спорт у мастацтве". Разам ездзілі ў Санкт-Пецярбург за дыпламам і прызам. Разам працавалі

над дакументальнай стужкай "Бой партызан на возеры Ордышава 15 ліпеня 1942 года".

Менавіта на гэтым возеры базіраваліся атрады камандзіра партызанскага злучэння Нікіфара Каляды, якога звалі Баця, і некалькі атрадаў будучай брыгады знакамітага падпольшчыка Канстанціна Заслонава. Балюсцяга ды ўзгорыстая мясцовасць давала народным мсціўцам значныя стратэгічныя перавагі для абароны і дыверсійнай дзейнасці. Партызаны нанеслі фашыстам столькі страт, што тыя

вырашылі распачаць на Ордышава карную аперацыю. Нічога не атрымалася. Усе атрады былі адбіты...

Вывучэннем гэтага гераічнага эпизода мінулай Вялікай Айчыннай вайны Эдуард Навагонскі заняўся яшчэ на пачатку 1980-х. Сустрэкаў са сведкамі, працаваў у музейных архівах. Зрабіў першы варыянт фільма. А калі з'явілася "лічба", прыйшло неўтаймоўнае жаданне выкарыстаць ва ўдасканаленні карціны і новыя тэхнічныя магчымасці, і талент ды ня-

ўрымліваецца падрослага ўнука.

Стужка складаецца з ветэранскіх маналагаў-успамінаў, з перасанаваных шматлікіх архіўных дакументаў, паўныя гераічныя падзеі рэканструюваны. Усё зроблена з густам ды вялікай павагай да тых, хто здабыў нам Вялікую Перамогу. Загугліце назву фільма, знайдзіце яго на сайце Эдуарда Навагонскага, паглядзіце, на што здольныя неабаякавыя душы дзядулі і ўнука.

Карціна летась атрымала прыязныя ацэнкі на XI Міжнародным фестывалі ваенна-патрыятычнага фільма "Валакаламскі рубезь". А неўзабаве дзядуля і ўнук сталі дыпламантамі Кінафестывалю аматарскіх фільмаў імя Юрыя Тарыча "Я здымаю кіно" ў Полацку...

Сапраўдны творца заўжды рухаецца наперад. Цяпер Эдуард Навагонскі даследуе малавядомыя старонкі Вялікай Айчыннай вайны. І — здымае, здымае, здымае...

Яўген Рагін чакае
ваших тэлефанаванняў
з цікавымі навінамі
па нумары
+375 17 334-57-23

На што здольны тыповы экспанат?

Ды ні на што. Але пра гэта — пазней... Напярэдадні свята Вялікай Перамогі вельмі хацелі пабачыць адпаведную музейную экспазіцыю, якая была створана ў **Беразіно** яшчэ летась — да 70-годдзя вызвалення Беларусі ад фашыстаў. Выстаўка — першая ластаўка будучага гісторыка-краязнаўчага музея, які мусіць з'явіцца ў райцэнтры. Вось толькі заспець тую выстаўку мы не паспелі — у памяшканнях, дзе рэалізоўваўся музейны праект, распачалі рамонт.

лікія высілкі, так і не змог зрушыць працэс з мёртвай кропкі.

Ці атрымаецца гэта сёння ў дырэктара рабачай групы Марыны Лабковіч і галоўнага захавальніка фондаў Алены Казловай, а таксама пазаштатнага супрацоўніка — мясцовага краязнаўцы Ігара Жукоўскага? Пытанне, насамрэч, вельмі сур'ёзнае. Пакуль у фондах будучага музея налічваецца каля 800 прадметаў. На жаль, на набывшым экспанатаў сродкі не выдаткоўваюцца, а ўсё, што цяпер маецца, падорана неаб'якавымі жыхарамі Бярэзін-

годдзя. Тым больш, выбіраць ёсць з чаго. Да прыкладу, у адной з вёсак раёна з XIX стагоддзя па адметнай рэцэптуры вараць Машчаніцкае піва. Засталіся апошнія майстры. На жаль, ім няма каму і перадаць свае веды. У гэтай сувязі напрошваецца адмысловая інтэрактыўная экспазіцыя. Мае раён і яшчэ адзін брэнд — драўляную лыжку, музейны пакой у гонар якой быў створаны ў Раённым доме рамёстваў. Пра гэтую ўстанову пагаворым трохі пазней.

Мяркуем, што стварэнне канцэпцыі павінна ісці паралельна з

пытаннем, ці магчыма сёння стварэнне такой установы без выкарыстання сучасных тэхналогій? І маю на ўвазе тут не інфакіёскія ці 3-D-інсталляцыі, а ўсяго толькі падключэнне да Інтэрнэту, якога на працоўным месцы ў бярэзінскіх музейшчыкаў пакуль няма. Пагадзіцеся, без Сусветнага павуціння знаёміцца з замежным досведам стварэння музейных канцэпцый вельмі няпроста...

Каб сабраць узоры старадаўняга лыжкарства, РЦР аб'явіў акцыю "За адну старую лыжку — дзве новыя!" Зараз у музейным пакоі прадстаўлена ўнікальная калекцыя лыжак мясцовага майстра Яўгена Осіпава. Кожная яго разная лыжка мае падабенства з дрэвам, з якога яна зроблена. Адмысловец вядзе і школу лыжкарскага майстэрства. Сёння ў яго вучыцца 8 дзяцей, праходзяць майстар-класы для дарослых.

А неўзабаве ў Беразіно мусіць з'явіцца 20-метровая разная драўляная лыжка. Прыкладны час, калі майстры замахануцца ўвайсці ў Кнігу рэкордаў Гінеса, — 30 верасня. Менавіта на гэту дату запланавана Трэцяе рэгіянальнае свята "Бярэзінскія лыжжары". Пакуль жа самая доўгая лыжка ў 17 метраў знаходзіцца ў Румыніі.

Прыкра, што доўгі час была праблема прывезці дрэва для лыжкі. Толькі дзякуючы падтрымцы старшыні райвыканкама быў знойдзены неабходны транспарт. Але не толькі ў гэтым бачаць супрацоўнікі РЦР галоўную праблему. Неўзабаве памяшканні Цэнтра рамёстваў чакае рамонт, пасля якога Музей драўлянай лыжкі можа знікнуць, бо, на думку некаторых чыноўнікаў, не ўпісваецца ў канцэпцыю абноўленай установы.

Маецца і яшчэ адна праблема, мо не такая і істотная, ды ўсё ж. Калі які турыст пажадае набыць сувенір, тую ж драўляную лыжку, аздобленую адмысловым узорам, дык пакуль гэта можна зрабіць толькі непасрэдна ў самога майстра. Адпаведнай сувенірнай крамы ў горадзе мы так і не знайшлі. А РЦР толькі прадумвае магчымаць атрымання адпаведных дакументаў на продаж сваёй прадукцыі.

і ёсць...

Краязнаўца Ігар Жукоўскі ля сядзібы Патоцкіх.

Алена Лапыцька.

Дырэктар рабачай групы па стварэнні Бярэзінскага музея Марына Лабковіч і галоўны захавальнік фондаў Алена Казлова.

Дырэктар Раваніцкага СДК Рыгор Падуцька.

Беразіно на сённяшні дзень адзін з нямногіх райцэнтраў Міншчыны, дзе дагэтуль няма краязнаўчага музея. Такую прыкрою сітуацыю летась мы назіралі ў Смалевічах. Як і там, у Беразіно была зацверджана райвыканкам рабачая група па стварэнні краязнаўчага музея, якая разам з фондамі размяшчаецца ў будынку колішняга дзіцячага садка.

Трэба сказаць, што ідэя стварэння музея ў Беразіно агучвалася яшчэ паўстагоддзя таму, у 1958-м, мясцовым краязнаўцам Пятром Прыбыткіным, які, нягледзячы на вя-

шчыны. Што і казаць, у рабачай групы няма нават сродкаў фіксацыі: ні лічбавага фотаапарата, ні відкамеры. Без іх можна хіба спадзявацца на валанцёраў са Студэнцкага этнаграфічнага таварыства...

Не распрацавана яшчэ і канцэпцыя музея. Дапамагаць у яе стварэнні паабяцаў Мінскі абласны краязнаўчы музей з Маладзечна. Аднак прыдумаць свой каларыт, думаецца, павінны ўсё ж мясцовыя работнікі культуры, якія не мусяць засяроджвацца на тыповых для большасці краязнаўчых музеяў прадметах сялянскага побыту XIX ста-

падрыхтоўкай будынка музея, які павінен размяшчацца не на выселках, а ў цэнтры горада. Ідэальным, на думку кіраўніка рабачай групы, было б размясціць музей у будынку раённай бібліятэкі — помніку архітэктуры сярэдзіны XX стагоддзя, які знаходзіцца ў цэнтры горада, альбо ў палацы роду Патоцкіх, які мог бы стаць дыямантам Беразіно.

(Не)лірычнае адступленне Кастуся Антановіча

Пасля сустрэчы з супрацоўнікамі рабачай групы па стварэнні музея ў Беразіно задаліся

Сядзіба Патоцкіх: як вырашыць праблему?

Разам з мясцовым краязнаўцам Ігарам Жукоўскім мы агледзелі і райбібліятэку, і сядзібу Патоцкіх. І выявілі адносна добры стан апошняй. Сцены, страхавола трывалыя. У XX стагоддзі ў будынку размяшчалася сярэдняя школа. Але высветлілася, што некалькі тыдняў таму на ўзроўні райвыканкама пачаліся размовы пра знос помніка як аварыйнага аб'екта. Маўляў, бераг ракі разбурае падмурак палаца. Але ці не прасцей умацаваць сам бераг? Спадзяёмся, што да абвастэрэння сітуацыі справа не дойдзе. Тым больш з дзесяцігоддзя таму быў створаны праект зоны адпачынку, у межах якога адрамантаваны і дах. Чаму б да яго не вярнуцца сёння, нават нягледзячы на тое, што ў свой час палац за невялікія грошы быў прададзены прадпрымальніку, якога ўжо няма ў жывых. Маючы такі аб'ект, горад мог бы зарабляць на транзітных турыстах на трасе Мінск — Магілёў.

За старую лыжку — дзве новыя

Мог бы зарабляць раён і на адметных вырабах шматлікіх народных майстроў. Аб'яднаны яны Раённым цэнтрам рамёстваў, які пачаў сваю працу толькі ў пачатку мінулага года на базе Народнага клуба майстроў.

Малодшы навуковы супрацоўнік Алена Лапыцька распавяла, што ў 2010 годзе пасля правядзення рэгіянальнага свята "Бярэзінскія лыжжары" быў створаны Музей драўлянай лыжкі. Першапачаткова музей размяшчаўся ў прыватным доме колішняга кіраўніка Народнага клуба майстроў Бярэзінскага РДК Ганны Ждановіч, якая, на вялікі жаль, у мінулым годзе памерла.

Агульнае (не)лірычнае заключэнне

Чыноўнік — слова неблагое. Абазначае служачага, які не толькі чын мае (чытай — пэўную дзяржаўную адказнасць), але яшчэ і бярэ чынны ўдзел у справах, ад выніковасці якіх залежыць наш добрабыт. А цяпер скажыце, чаму слова гэтае ў нас часцяком мае негатывнае значэнне? Пытанне, як той казаў, — рытарычнае. І не з'яўлялася б яно на парадку дня, каб выстаўкі напярэдадні дзяржаўных свят не знікалі, каб у палацы не толькі музей пачаў дзейнічаць, але і кавярня.

Напярэдадні свята Перамогі ў публічнай бібліятэцы гарадскога пасёлка Радашковічы сабраліся людзі розных прафесій, аб'яднаныя агульным болем — іх дзяцінства было абпалена вайной. Музычны вечар памяці "Песні ваенных гадоў" быў падрыхтаваны супрацоўнікамі бібліятэкі з клопатам і цеплынёй. Творчую дапамогу аказалі супрацоўнікі Радашковіцкай школы мастацтваў.

Песні ў дні Вялікай Айчыннай дапамагалі пераадольваць цяжкасці франтавага жыцця і распаўсюджваліся з вуснаў у вусны, нярэдка пранікаючы ў тыл ворага. Творчасць кампазітараў-песеннікаў у ваенныя гады — адна з выбітных старонак нашай музыкі. Бібліятэкары гарталі старонкі гісторыі, раскажыўшы пра тое, што многія з песень ваенных гадоў маюць выдатныя біяграфіі.

Удзельнікі сустрэчы пазнаёміліся і з выстаўкай, падрыхтаванай бібліятэкарамі да знамянальнай даты. Пры яе падрыхтоўцы былі выкарыстаны музейныя формы працы: поруч з кнігамі экспанатамі сталі гіль-

І боль, і горыч, і пяшчота, і надзея...

зы, абоймы ад разнастайнай зброі і іншыя рарытэты таго перыяду. Асабліваю цікавасць выклікала частка, прысвечаная асабістым дакументам: фотаздымкі, франтавая перапіска і дакументы 1941 — 1942 гадоў.

Ваенная перапіска... У ёй і боль, і горыч, і пяшчота, і надзея... Чэпікаву Яўгену Цітавічу, чыгунанчыку па спецыяльнасці, які пачаў вайну радавым, пашчасціла выжыць і скончыць яе капітанам. Яго жонка — Надзея Георгіеўна — трапіла ў эвакуацыю ў Ташкент. А ў 1942 годзе ў жанчыны нарадзіўся сын, якога яна назвала ў гонар мужа. Цёплы радкі, адрасаваныя мужу, прасякнутыя любоўю і клопатам, піша яна на фронт: "Одно прошу, дорогой мой Женечка, береги себя и пиши нам. Ждём твоей карточки, наш дорогой папочка, вот это ручка сыночка, но её обвести плохо, ибо он рвёт бумагу, хватает ручку..."

"...Женечка, дорогой мой, как хотелось бы видеть тебя, ведь прошло 11 месяцев, а сколько ещё ждать... Хотелось бы побыть рядом с тобой, прижаться к твоей груди, услышать биение дорогого и го-

Экспанаты з выстаўкі.

рячего сердца мужа и отца, но всё мечты, вот пишу и думаю об этом, а из-за стёз не вижу где писать..."

Каштоўнасць маюць лісты з фронту, а таксама здымкі з подпісам Яўгена Цітавіча, датаваныя ваенным часам. Вось сціслы ліст 1941 года:

"Дорогая Надюша!

Как только получишь деньги, сообщи мне. У меня пока всё хорошо, нахожусь в командировке. Может, узнала чего-либо про родных, напи-

ши. От тебя писем не получаю. Целую. Женя"

Карціну жыцця Чэпікавых пад час вайны дапаўняюць лісты да Надзеі Георгіеўны ад сям'і сястры: "...Ничего, Надюша! Кровавый Гитлер потонет в своей собственной крови, и мы опять заживём весело и счастливо..."

...Я сильно беспокоюсь за Вилю и всех! Там ведь происходят сильные бои и это меня волнует. Что если не

успели выехать? Они ведь там погибли. Я даже не допускаю такой мысли. Я вам писал ещё раньше, чтобы выехали вглубь страны..."

"...Со Столбцов до Жлобина я добралась благополучно, но через Минск нас уже не пустили. 26 июня 41 г. я уже вечером была дома, застала всех на месте, не считая того, что в ночь на 26.06.41 была бомбёжка, и у нас не осталось, ни одного целого окна..."

...а 2-го августа нас всех эвакуировали вглубь страны..."

У кастрычніку 1945 года ў сям'і Чэпікавых нарадзілася дачка. Маёрскае званне ён атрымаў пасля вайны ў Дрэздэне, а вярнуўшыся пасля дэмабілізацыі на радзіму, у Жлобін, яму давалася адбудоўваць дом для мірнага жыцця.

Гісторыю вайны сапраўды можна вывучаць не толькі па кнігах і падручніках, але і па лёсах асобных сем'яў. Дарэчы, рыхтуючыся да гадавіны Перамогі, супрацоўнікі бібліятэкі правялі маштабную і цікавую работу па зборы матэрыялу для брашуры "Радашковічы ў гады Вялікай Айчыннай вайны".

Марына ЧАРНЯКЕВІЧ, супрацоўнік Радашковіцкай гарпасялковай бібліятэкі

Давялося мне чуць ад стальных людзей, што ў гады вайны ў вёсках узнавіўся абрад ткання ручніка-абыдзенніка, які з даўніх часоў меў ахоўную функцыю і вырабляўся ў час агульнага няшчасця. Некалькі жанчын адной вёскі збіраліся разам у адну хату, каб на працягу дня ці ночы напрасці і выпкаць абярэг. Вайна пагражала бядой усім жыхарам вёскі, і ад ручніка-абярэга чакалі дапамогі і пракіхленнага небаспекі. Ткалі яго талакой за мінімальны тэрмін. Пад час працы ўдзельнікі абраду павінны былі захоўваць маўчанне. Усе думкі, уся энергія належыла перадаць абыдзенніку, які станавіўся калектыўным абярэгам.

Па ўспамінах былой настаўніцы Аляксандры Кушалы, у час Вялікай Айчыннай вайны жанчыны і дзяўчаты-падлеткі з вёскі Вялікая Слабада на Карэліччыне таксама збіраліся разам, каб за адну ноч выпкаць ручнік-абярэг. Пакуль жанчыны пралі і ткалі ручнік, мужчыны рабілі крыж. Паставілі яго на скрыжаванні дарог ля школы. На крыж павесілі абярэг, другі ручнік закапалі ў зямлю пад крыж. Пасля гэтага кожны вечар дзяўчынкі-падлеткі збіраліся каля крыжа і спявалі святыя песні. За адну ноч паставілі яшчэ два крыжы — у пачатку і ў канцы вёскі. Такі ж абрад здзейснілі жыхары некаторых іншых паселішчаў.

Хочацца верыць, што гарачае жаданне нашых землякоў адвесці няшчасце ад сябе і сваіх родных сапраўды ратавала тых, хто ў час Вялікай Айчыннай вайны змагаўся з ворагам далёка ад дома. Адзін з іх — ураджэнец вёскі Вялікая Слабада, генерал-лейтэнант Аляксандр Дзмітрыевіч Пулка-Дзмітрыев.

Прафесійны ваенны нарадзіўся ў 1893 годзе ў сям'і сяляніна. У 1909 годзе ён скончыў вышэйшае пачатковае вучылішча, затым настаўніцкія курсы пры Навагрудскім гарадскім вучылішчы. Працу настаўнікам перапыніла Першая сусветная вайна, у якой Аляксандр Дзмітрыевіч браў удзел. Адвучыўшыся ў пяхотным вучылішчы, ён атрымаў афіцёрскі чын падпаручніка. Яго служба ў царскай арміі закончылася ў снежні 1917-га, далей у радах Чырвонай Арміі ён удзельнічаў у Грамадзянскай вайне.

Пазней Пулка-Дзмітрыев вучыўся ў Ваеннай акадэміі імя Міхаіла Фрунзэ, скончыў Акадэмію Генеральнага штаба Чырвонай Арміі, у 1940 годзе пасля прывысваення звання генерал-маёра быў прызначаны намеснікам начальніка па навуковай і вучэбнай рабоце і дацэнтам кафедры ваеннай гісторыі ў Інтэнданцкай акадэміі, а напярэдадні Вялікай Айчыннай вайны пасаду начальніка акадэміі.

З 1942 года наш зямляк знаходзіўся на Паўднёва-Заходнім, Бранскім, Цэнтральным, Беларускам і Прыбалтыйскім франтах, займаючы

пасады начальніка штаба ўпраўлення тылу фронту, намесніка камандуючага арміяй па тыле і начальніка штаба арміі. Аляксандр Дзмітрыевіч — удзельнік Сталінградскай і Курскай бітваў, ён вызваляў Беларусь, Прыбалтыку, Польшчу, браў удзел у Берлінскай аперацыі. У верасні 1944 года яму было прысвоена званне генерал-лейтэнанта. Ён узнагароджаны ордэнам Айчыннай вайны, двума ордэнамі Чырвонага Сцяга, ордэнамі Леніна, Кутузава, Багдана Хмяльніцкага, Суворова.

У 1952 годзе ён вярнуўся на радзіму, дзе быў прызначаны начальнікам штаба і першым намеснікам камандуючага войскамі Беларускай ваеннай акругі. У 1963-м яго не стала.

Карп Андрэй Сільвестравіч з вёскі Вялікая Слабада старэйшы за свайго аднавяскоўца-генерала на тры гады. Ён нарадзіўся 8 студзеня 1890

У 1922 годзе ўдзельнік Першай сусветнай і Грамадзянскай войн Андрэй Карп вярнуўся на радзіму ў Вялікую Слабаду. Родная вёска тады знаходзілася ў складзе Польшчы. Набытыя на вайне і ў час вучобы медыцынскія веды Андрэй Сільвестравіч накіраваў на карысць людзям: ён лячыў хворых мясцовых жыхароў. У 1939 годзе, калі Заходняя Беларусь увайшла ў склад БССР, фельчар пайшоў працаваць у Вобрынскую бальніцу.

Медыцынскі вопыт вельмі спатрэбіўся Андрэю Сільвестравічу ў час Вялікай Айчыннай вайны. У пачатку вайны ў будынку Вялікаслабодскай школы ён арганізаваў лазарэт, дзе аказваў дапамогу параненым чырвонаармейцам, якім у той час даводзілася адступаць. Медык не пакінуў параненых нават тады, калі прыйшлі немцы. Яму дапамагалі жонка і дачка Аляксандра, а таксама

Абярэг з Вялікай Слабады

Два ваенныя лёсы з Карэліччыны

Святлана КОШУР,

старшы навуковы супрацоўнік Карэліцкага раённага краязнаўчага музея

Т Э К С Т

года ў сялянскай сям'і, вучыўся ў мясцовай царкоўна-прыходскай школе, пазней служыў у арміі і таксама прымаў удзел у Першай сусветнай вайне.

У сям'і яго ўнука, Уладзіміра Кушалы, захавалася некалькі ўнікальных фотаздымкаў з тых часоў. На адным з іх — Андрэй Карп са сваімі аднапалчанами ў перапынку паміж баямі. На адваротным баку зроблены надпіс, з якога можна даведацца, што ў 1915 годзе Андрэй Сільвестравіч ваяваў у складзе 245 пяхотнага Бярэзненскага палка і ў час аднаго з баёў быў паранены. На двух іншых здымках, адзін з якіх быў зроблены ў Навагрудку, — Андрэй Карп у форме салдата Першай сусветнай са сваімі баявымі сябрамі.

Відаць, ужо тады нашаму земляку давялося аказваць дапамогу параненым, аб чым сведчыць атрыманы ім медаль Чырвонага Крыжа, які быў заснаваны ў 1906 годзе, пасля Руска-японскай вайны. Ім ўзнагароджвалі ўрачоў, санітараў, сяцёр міласэрнасці, усіх тых, хто ў ваенны час браў удзел у дзейнасці расійскага Чырвонага Крыжа, а пасля 1907 года — і ваеннаслужачых.

Пасля 1917 года наш зямляк ваяваў у шэрагах Чырвонай Арміі ў складзе 305 палка, які знаходзіўся ў Вяльжы. У час Грамадзянскай вайны арміі патрэбны былі медыкі. У 1918 годзе Андрэй Карп скончыў фельчарскую школу ў Смаленску, атрымаў пасведчанне ды працаваў па спецыяльнасці.

іншыя мясцовыя жыхары, сярод іх — дачка святара Аляксандра Міхайлава, настаўніца матэматыкі Ірына Абуховіч, якія кармілі параненых, пралі бялізну. Фельчар даў прытулак у сваім доме параненым чырвонаармейцам Івану Сішкіну са Смаленскай вобласці і Івану Балотнікаву.

Ваенны час быў складаным для ўсіх жыхароў акупіраванага фашызмамі раёна, у тым ліку і для Андрэя Сільвестравіча Карпа, які ніколі не адмаўляў людзям у дапамозе. Здаралася, да яго ноччу прыходзілі партызаны, забіралі ў атрад, дзе ён рабіў перавязку параненым, лячыў партызан і іх сем'і. Дапамагаў ён і іншым людзям, хаця лекаў катастрофічна не хапала, і каб зрабіць лячэбную мазь, фельчару часам даводзілася выменьваць патрэбныя для яго інгрэдыенты на прадукты. Можна сказаць, што прафесійныя веды і сумленне гэтага чалавека сталі сапраўдным абярэгам для землякоў, якім ён дапамог выратавацца ў ліхую гадзіну. У 1947 годзе медык быў узнагароджаны медалём “За доблесную працу ў Вялікай Айчыннай вайне 1941 — 1945 гг.”.

Пасля вызвалення раёна ад нямецка-фашысцкіх захопнікаў Андрэй Сільвестравіч Карп яшчэ шэсць гадоў працаваў фельчарам у Неврашчэвічах, Жухавічах і Беражана. Пайшоў з жыцця 10 студзеня 1979 года ва ўзросце 89 гадоў. Пра яго сумленна пра жыттыя гады нагадваюць дакументы і фотаздымкі стогадовай даўніны...

Трыццаць гадоў таму, у сувязі з набліжэннем значальнай даты — 40-годдзя Перамогі — я звярнуўся да ўдзельніка Вялікай Айчыннай вайны, кавалера 13 ордэнаў і медалёў, мастака-жывапісца, заслужанага настаўніка БССР, заслужанага дзеяча культуры Польшчы і майга сябра Віктара Вярсоцкага з просьбай распавесці пра сваю ваенную “адрысею”. Успаміны кожнага былога воіна могуць стаць неацэнным чалавечым дакументам, з’явіцца працягам летапісу векапомных дзён. Тады я падрабязна запісаў пранікнёную споведзь Віктара Іванавіча, але матэрыял чамусьці так і не быў надрукаваны ў адной газеце. І вось нядаўна я гэтыя запісы знайшоў у хатнім архіве. Прачытаў і падумаў: трэба надрукаваць, бо “культура” ўскі летапіс подзвігаў людзей, для каго памяць салдат, якія змагаліся за Радзіму, — гэта памяць самой гісторыі...

Віктар Вярсоцкі (1923 — 2004) у свой час быў вельмі папулярнай асобай і як мастак-пейзажыст, і як настаўнік, што выхававу ў сталічнай сярэдняй школе №75 з мастацкім ухілам і Мінскім мастацкім вучылішчы не адно пакаленне творчай моладзі, і як грамадскі дзеяч, які шмат гадоў працаваў адказным сакратаром, а таксама намеснікам старшыні Саюза мастакоў БССР, і проста як добры, інтэлігентны і камунікабельны чалавек.

Занатаваў Барыс КРЭПАК

“Калі заўтра вайна”

— Мая вайна — гэта вайна пераможцаў. Ваенны лёс склаўся так, што мне не давялося адступаць ад Брэста да Масквы, не давялося зведаць даўжыню няўдач сорок другога — я трапіў на фронт у сорок чацвёртым, калі ворага ўжо гналі з нашай беларускай зямлі. І ўсё ж вайна прыгадваецца ад самага яе пачатку. А яшчэ больш дакладна — усё, што звязана ў мяне з вайной, бярэ пачатак у перадавае гадах. Разумееш, для майго пакалення ўсё гэта цесна знітавана — мы раслі і выхоўваліся ў перадавальнічнай атмасферы, у прадчуванні таго, што менавіта нам на канаваны гісторыяй цяжкія выпрабаванні. І хоць у трыццаць дзевятым быў заключаны савецка-германскі пакт аб ненападзе, мы ведалі, што фашызм не сёння, дык заўтра кінецца на нашу Радзіму. І рыхталіся да гэтага. Побыты дзён вельмі дакладна перададзены ў п’есе Канстанціна Сіманова “Хлопец з нашага горада”. Мне кожны раз здаецца, што горад, пра які апавядае пісьменнік, — гэта наш даваенны Гомель, а героі п’есы — мы, вучні 10-га класа гомельскай сярэдняй школы імя Камінтэрна.

Што распавесці пра школу? Акрамя асноўных заняткаў, усе наведвалі розныя гурткі (я, напрыклад, хадзіў у выяўленчую студыю Палаца піянераў, дзе заняткі вёў вядомы пейзажыст Барыс Фёдаравіч Звінагорскі), літаральна ўсе захапляліся спортам; былі варашылаўскімі стралкамі, мелі разрады, здавалі нормы на значок ГПА, займаліся лыжамі, плаваннем — я нават быў чэмпіёнам па плаванні. Ну, чэмпіёнам у маштабах спартыўнага таварыства “Спартак”, але ўсё ж!.. Разам з тым, мы штудзіравалі “Дыялектыку прыроды” Энгельса, уважліва чыталі газеты, сачылі за падзеямі ў Іспаніі, дзе ішла тады грамадзянская вайна, наогул сачылі за падзеямі ў свеце, успрымаючы іх як падзеі ўласнага лёсу, уласнага жыцця.

Добра памятаю, як з’явіўся на экраны фільм Яфіма Дзігана “Калі заўтра вайна”. Сёння добра відаць яго наіўнасць, ён казваў будучую вайну з фашызмамі спрошчана, абсалютна не такой,

якой яна стала насамрэч. Аднак пасля прагляду гэтай карціны ледзь не ўсе нашы хлопцы марылі аб паступленні ў ваенныя вучылішчы, таму фільм усё ж зрабіў і карысную справу. Гэта ж, як “Знішчальнікі”, кінастужка, якая “завербавала” у лётныя вучылішчы нямаючаю і дзяўчат, у прыватнасці, вучаніцу нашай школы, будучую гераіню Вялікай Айчыннай Галю Дакутовіч, старэйшую за мяне на два гады. У школе яна была лепшай гімнасткай, займалася авіяспортам. У 1938-м яна паступіла ў Маскоўскі авіяцыйны інстытут, а ў пачатку вайны скончыла авіяшколу і лятала штурманам на цяжкім транспартным самалёце ТБ-3, ваявала ў складзе 46-га гвардзейскага начнога бамбардзіроўчага авіяпалка. У ноч на 1 жніўня 1943 года загінула ў паветраным баі над Таманскім паўвостравам.

якой яна стала насамрэч.

Аднак пасля прагляду гэтай карціны ледзь не ўсе нашы хлопцы марылі аб паступленні ў ваенныя вучылішчы, таму фільм усё ж зрабіў і карысную справу. Гэта ж, як “Знішчальнікі”, кінастужка, якая “завербавала” у лётныя вучылішчы нямаючаю і дзяўчат, у прыватнасці, вучаніцу нашай школы, будучую гераіню Вялікай Айчыннай Галю Дакутовіч, старэйшую за мяне на два гады. У школе яна была лепшай гімнасткай, займалася авіяспортам. У 1938-м яна паступіла ў Маскоўскі авіяцыйны інстытут, а ў пачатку вайны скончыла авіяшколу і лятала штурманам на цяжкім транспартным самалёце ТБ-3, ваявала ў складзе 46-га гвардзейскага начнога бамбардзіроўчага авіяпалка. У ноч на 1 жніўня 1943 года загінула ў паветраным баі над Таманскім паўвостравам.

“Вайна загрузкала і над Гомелем...”

— І вось 21 чэрвеня 1941 года. Мы толькі што скончылі школу і ўсю ноч танцавалі пад “Рыарыту” і “Пырскі шампанскага” — выпускны баль адбываўся ў спартыўнай зале школы. Раніцай 22 чэрвеня прыводзілі ў парадак спортзалу, прыбіралі ў класе. Яшчэ не ведалі, што на досвітку першыя нямецкія бомбы былі скінуты на Кіев, што ў Брэсце, над Бугам, ужо грукача бой... 23 чэрвеня мы ўсім класам прыйшлі ў ваенкамат і запатрабавалі, каб нас неадкладна паслалі на фронт. На фронт нас, вядома, ніхто адразу не паслаў, а першае баявое заданне нам далі — разносіць позвы...

Праз дзень-другі вайна загрузкала і над Гомелем. Страшэнна равуць сірэнамі маторы “лапцэжнікаў” — бамбардзіроўшчыкаў “Юнкерс-87” пры крутым пікіраванні, лупяць зеніткі, дыміцца ў пажарах горад, узнікае людская паніка. І ва ўсіх на вуснах з’явілася трывожнае слова: эвакуацыя! Мае бацькі разам з заводам “Гомсельмаш” выпраўляліся на Урал, а я вырашыў застацца ў Гомелі і ўступіць у народнае апалчэнне. Бацькі не адгаворвалі, хоць і горка, страшна было развітвацца: хто ведае, можа,

назаўсёды? Аднак бяда, што навісла над краінай, над усімі намі, засланяла асабістае. Малады хлопец-камсамолец павінен ваяваць з ворагам — гэта разумелі і бацькі.

У апалчэнні я прабыў месяц, удзельнічаў у пошуках варажых дэсантыкаў і ў абарончых работах. Потым выйшоў загал: усіх юнакоў, якія маюць сярэдняю адукацыю, накіраваць пад Курск, у ваенныя лагеры, дзе фарміраваліся маршавыя роты. Але неўзабаве трапіў у Першае Чырванасцяжнае ваенна-пяхотнае вучылішча. Хутка быў прызначаны памочнікам камандзіра ўзвода. Вучыцца было цяжка. Мы займаліся па 12 гадзін у суткі — тактыка, стралковыя заняткі, ваенная хімія, марш-кідкі, баявыя трывогі. Дастаткова сказаць, што пяцігадовы курс навучання трэба было прайсці за шэсць месяцаў: фронту неадкладна патрабаваліся страляючыя камандзіры ўзамен тых, што гінулі кожны дзень альбо аказваліся ў палоне. З-пад Курска вучылішча эвакуіравалі ў Сяміпалацкае, дзе трашчалі саракаградусныя маразы. А мы — у летніх пілотачках, у падбітых ветрам шынельках...

Лейтэнант Вярсоцкі

— Праз пяць месяцаў я выйшаў з вучылішча ў званні лейтэнанта. І... зноў не трапіў на фронт. Накіравалі ў Ташкенцкае мінамётнае вучылішча, прызначылі камандзірам узвода: вучыць навабранцаў. Адтуль трапіў на вышэйшыя стралкова-тактычныя курсы Чырвонай Арміі, якія скончыў на пасадзе камандзіра батальёна. Трапляючы з вучылішча ў вучылішча, я злаваяўся, не разумеў, чаму мяне не пасылаюць на фронт. Не хацеў разумець! Мае ровеснікі даўно ваююць, а я... Толькі пазней стала ясна, што такой была стратэгічная задума Вярхоўнага Камандавання: прафесійна падрыхтаваць кадры камандзіраў для стратэгічных аперацый. Я якраз і падпадаў пад такі вырашальны момант вайны.

Ішоў 1944 год — год масіраванага савецкага наступлення амаль на ўсіх франтах. На тэрыторыі Беларусі адгрымела аперацыя “Баграціён”, завяршалася выганненне фашыстаў з Украіны. Там, на Украіне, я і прыняў сваё першае баявое хрышчэнне ў якасці камандзіра мінамётнай роты. Той, хто быў на вайне, ведае, хто такі мінамётчыкі. Гэта тыя, хто падтрымлівае пяхоту агнём у час атакі, хто павінен “гасіць” агнявыя кропкі праціўніка на пярэднім краі, біць па яго пяхоце. Адным словам, мінамётчыкі ў гушчыні бою...

Праз тры месяцы я стаў начальнікам штаба асобнага пяхотнага батальёна, потым камандзірам асобнага пяхотнага батальёна і ў складзе 6-й дывізіі Першага Беларускага фронту прыняў удзел у прарыве на берагі Віслы. А споўніўся мне тады ўсяго 21 год. На сённяшняю мерку — хлапчук, смаркач. Сёння глядзіш на сябе тагачаснага і часам не верыш, што гэта — ты. Але так было. Цяжка сабе ўявіць, але ў гэтым узросце я быў на правах камандзіра па-

лка — самастойнай воінскай часці, адказваў за лёс, за жыццё соцень людзей. Вядома, тое аказалася нялёгка. Нялёгка было прывыкнуць да сваёй адказнасці, а яшчэ цяжэй да таго, што твае людзі — гінуць. Памятаю, у першым баі я страціў аднаго салдата. Усхваляваўся, для мяне гэты адзіны салдат быў сапраўднай трагедыяй. Докладваю начальству пра свае страты: "Адзін забіты". А мне ў адказ: "Ну, гэта не страты..." Не страты, але ж і сёння памятаю таго салдата.

"На кавалку мыла — тры літары..."

— Вось яшчэ адзін успамін. Было гэта 17 студзеня 1945-га. Нашы войскі вызвалілі Варшаву. Мне з маім батальёнам было загадана фарсіраваць Віслу ў раёне моста імя Юзафа Панятоўскага. Непасрэдна да моста батальён павінен быў вывесці мой намеснік. А я сам меўся прыбыць туды разам з капітанам Баранкевічам. І вось, памятаю, досвітак, шэрань, ідзе снег, на тым беразе маўклівая, бязлюдная Варшава, дакладней, тое, што ад яе засталася, — сучальныя руіны. А ля моста — нікога, акрамя мяне і Баранкевіча, няма. Мы вырашалі, што батальён, не дачакаўшыся нас, дзейнічаючы па абстаноўцы, пайшоў наперад, і... удвух увайшлі ў Варшаву. Ідзем — нікога! Ні варшавян, ні немцаў, хоць бой недзе грочка. Так мы дайшлі да таго месца, дзе цяпер знаходзіцца варшаўскі Палац культуры і навукі. Там, сярод друзю, бітай цэгля, варонак, паваленых бэлек і слупоў, мы ўбачылі двух падлеткаў. Яны загаварылі з намі, пачалі нешта расказваць, а пасля паказалі нам кавалак мыла, на якім выціснуты былі тры літары, якія расшыфраваліся жудасна: зварана з чалавечага тлушчу. І калі пазней, на Нюрнбергскім працэсе над галоўнымі ваеннымі злачынцамі, было прадэманстравана такое мыла, я прыгадаў сустрэчу з тымі хлапчукамі, прыгадаў Варшаву таго досвітку...

І яшчэ адна Варшава таго дня запомнілася мне — Варшава, якая радавалася вызваленню і плакала над сваімі мёртвымі. Гэту Варшаву я і напісаў на адным са сваіх палотнаў. Пасля Варшавы многа яшчэ было баёў, жорсткіх, бязлітасных, крываваў. Адзін з такіх запомніўся асабліва — бой за прарыў Паморскага вала, дзе немцы пабудавалі магутныя ўмацаванні, нешта нахшталь лініі Манэргейма. Штурмаваць вал даводзілася пад сучальным агнём, літаральна пад дажджом з куль, якія так і вішчэлі ля скроняў. Але я ўжо даўно ведаў, што тая куля, віскаць якой ты чуеш, — не твая. Твая жаліць моўчку...

"Самае цяжкае было наперадзе..."

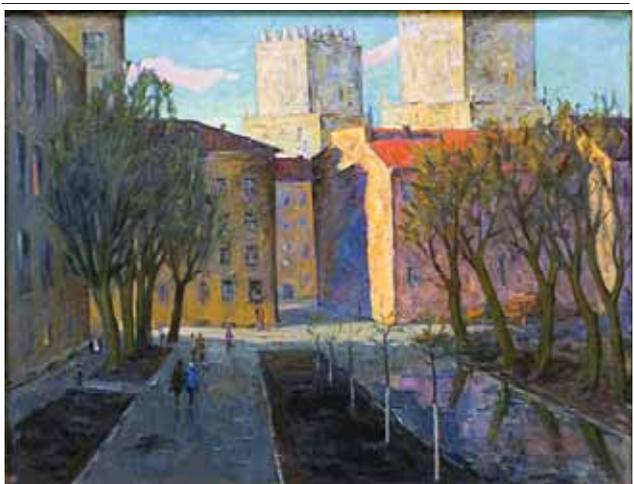
— Жудасны ўспамін тых дзён — лагер савецкіх ваеннапалонных, які мы пачылі, ідуць з баямі на Калабжэг. У лагery не было ніводнага жылога чалавека — адны трупы. Рукі ва ўсіх былі скручаны калючым дротам, раны на галовах і на грудзях сведчылі аб тым, што палонных расстрэлялі ва ўпярэ-

Віктар Варсоўкі. Аўтапартрэт, 1945 г.

"Я дайшоў да Берліна...": Свая вайна

Пранікнёная споведзь мастака-франтавіка

Віктар Варсоўкі. "Гарадскі пейзаж".

кулямётаў і аўтаматаў. З яшчэ большай ярасцю і зацягасцю ішоў батальён у новыя баі, не было страху, толькі пачуццё помсты. Напрыклад, на ўскраінах горада Вірхаў баец батальёна Сібірак Гаўрылін ваўвесь рост пайшоў на нямецкі кулямёт, прыкаваў да сябе ўвагу кулямётнага разліку, што дазволіла іншым байцам уварвацца ў варажую траншэю. Там, пад Вірхаў, нам давялося з адной толькі стралковай зброяй у руках прыняць бой з варажымі танкамі, і ніхто не адступіў. Праўда, хутка нам дапамаглі нашы самаходкі.

Аднак самае цяжкае было яшчэ наперадзе — вулічныя баі за Калабжэг (тады ён насіў нямецкую назву Кольберг). Гэты горад знаходзіцца на рацэ Парсента, паблізу ад яе ўпадзення ў Балтыйскае мора. Мой батальён атрымаў загад уварвацца ў горад і авалодаць таварнай станцыяй Кольберга, але спачатку мы занялі зыходныя пазіцыі, акапаліся, а глеба там такая, што траншэі адразу напоўніліся вадой. Так трое сутак мы і прасядзелі ў ледайнай вадзе, і, што дзіўна, — ніхто нават насмарку не падхапіў!

На зыходзе трэціх сутак пачалі рыхтавацца да "кідка". Трэба сказаць, што праціўнік

увесь час трымаў нас пад кінжальным агнём, асабліва ж перашкаджала адна віла на подступах да горада — будынак яе быў пераўтвораны ў добра ўмацаваную агнявую кропку. Каб падавіць яе, прабавалася прарвацца ў "мёртвую зону", у той частак паміж нашым пярэднім краем і пярэднім краем праціўніка, які не прастрэльваецца, і адтуль закідаць дом гранатамі. Выканаць гэтую задачу мелася група дабрахвотнікаў. Вырашалі гэта зрабіць ноччу, калі немцы сцішваюць агонь і наогул адпачываюць: яны ваявалі педантычна, рабілі перапынкі на абед, на начны сон. Брацьвілу пайшлі два маладзенькія палякі — выхаванцы нашага батальёна. У цемры хлопцы падпаўзлі да яе, падалі нам сігнал. І ў той жа момант шпурнулі ў вокны гранаты. Гэта дазволіла нам абысці аб'ект з флангаў, нечакана атакаваць праціўніка і ўварвацца ў горад.

Такімі дзеяннямі мы аперэдзілі сваіх суседзяў злева і справа на цэлыя суткі, і калі я далажыў, што батальён знаходзіцца ўжо на таварнай станцыі, камандзір дывізіі Шайпак нават не паве-рыў: "Адкуль ты там узяўся? З неба зваліўся?" За гэтую

операцыю я быў прадстаўлены да ўзнагароды польскім ордэнам (шэраг медалёў і ордэн Чырвонай Зоркі я ўжо меў). За Кольберг адборныя эсаўскія часткі трымаліся мёртвай хваткай. Стралалі з кожнага акана, з кожнага гарышча, з кожнай шчыліны. З дома ў дом мы прабіваліся не па вуліцы, а літаральна праз сцены, узрываючы іх гранатамі, каб атрымаўся праход.

"Мо і я сустракаўся з ёй, жывой?"

— Некалькі гадоў таму я пабываў у Польшчы, на радзіме маёй жонкі. Заехаў і ў горад Калабжэг. І вось на вуліцы генерала Сікорскага, дзе парк Стэфана Жэромскага, пабачыў бронзавы помнік, устаноўлены летам 1980-га ў гонар санітарак Другой сусветнай вайны, якія ў радах Войска Поль-

ваў... на мыліцах. Не мог я заставацца ў той час, калі пачыналася наступленне на Берлін. І шчаслівы, што ўвайшоў у сталіцу гітлераўскага рэйха разам са сваімі байцамі. Праўда, пасля Берліна мяне ўсё ж зноў накіравалі ў шпіталь. Там я і сустрэў 9 Мая 1945 года — Дзень Перамогі. Запомнілася, як адразу пасля паведамлення аб падпісанні Германіяй Акта аб безагаворачнай капітуляцыі на ўсю акругу загучала песня "Салаўі, салаўі..." паэта Аляксея Фацьянава і кампазітара Васіля Салаўёва-Сядога. З таго дня мелодыя гэтай песні, яе словы жывуць у маёй душы як пачуцце найвялікшай радасці — канец вайны!

Ды пасля 9 мая вайна для мяне не скончылася. Шпіталь, у якім я ляжаў, перавялі ў Польшчу, у горад Быдгашч, дзе я сустрэў свайго начальніка штаба дывізіі палкоўніка Сіліцкага. Ён фарміраваў

Віктар Варсоўкі. "Варшава, 17 студзеня 1945 года".

скага ваявалі побач з нашай Чырвонай Арміяй за Паме-ранію вясной 1945 года. На нізкім пастаменце скульптар Адольф Когел змясціў дзве бронзавыя фігуры — дзяўчыны ў польскай ваеннай форме з санітарнай сумкай з чырвоным крыжом і параненага салдата на яе руках. Мне распавялі, што прататыпам для яе паслужыла радавая польскай арміі санітарка Эвеліна Новак, што загінула ў баях за Калабжэг у сакавіку 1945-га ў той момант, калі выносіла параненага з поля боя. А я, глядзячы на помнік, пачываюць: яны ваявалі педантычна, рабілі перапынкі на абед, на начны сон. Брацьвілу пайшлі два маладзенькія палякі — выхаванцы нашага батальёна. У цемры хлопцы падпаўзлі да яе, падалі нам сігнал. І ў той жа момант шпурнулі ў вокны гранаты. Гэта дазволіла нам абысці аб'ект з флангаў, нечакана атакаваць праціўніка і ўварвацца ў горад.

Увайшоў у Берлін са сваімі байцамі

— У адным з баёў пры фарсіраванні канала я быў паранены ў нагу і адпраўлены ў медсанбат, дзе праляжаў шэсць дзён. А потым — уцёк у свой батальён. І каманда-

чаму не маюю батальных карцін — У вучылішчы я вучыўся ў славуных Віталія Цвіркі, Івана Ахрэмчыка, Льва Лейтмана, Валянціна Волкава. Вучыўся разам з такімі ж удзельнікамі вайны, як і сам, — Міхаілам Савіцкім, Віктарам Грамыкам, Юзафам Пучынскім, Ігарам Глебавым, Леанідам Шчамялёвым, Уладзімірам Мінейкам, Барысам Няпонашчым. Але калі для іх вайна — адна з асноўных тэм творчасці, дык я карцін на ваенную тэму не пішу, калі не лічыць палатна, прысвечанага вызваленню Варшавы, якое я прыгадаў вышэй.

Мяне іншы раз пытаюць: чаму я, чалавек, які прайшоў са зброяй у руках вайну, не маюю батальных карцін, не распавядаю, як гэта ўсё адбывалася? Кожны робіць тое, што яму вызначана лёсам. Разважлівае "пісьменніцтва" не ў маёй натуре. Мне патрэбна ўбачыць сваю "тэму" на дарогах сучаснага жыцця. Я шмат вандрую па роднай Беларусі, наведваю гарады Еўропы. Таму сюжэты маіх палотнаў разнастайныя: узараныя бульбяныя палі за Нараччу, начныя агні Лукомльскай ДРЭС, казачная таямнічасць возера Свіцязь, прахылкі снегу над бірузовай палоскай ракі, вясенняя трапяткая бярозка, вясёлка-дуга над велічнай роўнядзю вады, прыцемкі над Гайнай, лодкі ля вячэрняга прычала, ласкавыя промні майскага сонца на Браслаўшчыне, строгі і велічны Курган Славы, светла-смагдавае поле пад Заслаўем, шматлікія абліччы Кіева, Ервана, Вільнюса, Прагі, Парыжа, Дрэздэна, Рыма, Лондана, Кракава, Сафіі, Таледа, Мадрыда...

Увага! Аб'ява*

Установа адукацыі "Беларуская дзяржаўная акадэмія мастацтваў"

аб'яўляе конкурс на замяшчэнне пасады
прафесарска-выкладчыцкага складу:

- старшы выкладчык кафедры гуманітарных дысцыплін;
- выкладчык кафедры гуманітарных дысцыплін;
- старшы выкладчык кафедры сцэнічнай мовы і вакалу;
- выкладчык кафедры жывапісу;
- прафесар кафедры інтэр'ера і абсталявання.

Тэрмін падачы заяў — адзін месяц
з дня апублікавання аб'явы.

Заявы і дакументы, згодна з Палажэннем аб конкурсе, падаваць на імя рэктара Акадэміі на адрас:
220012, г. Мінск, пр-т Незалежнасці, 81, аддзел кадраў; тэлефон: 292-77-34.

(Заканчэнне. Пачатак у № 16.)

...Тое, што юрэйскія дзеці з гэта былі пераведзены спярша ў нямецкі, а потым у савецкі дзіцячы дом, падаецца неверагодным. Хутэй за ўсё гэта здарылася дзякуючы ў тым ліку і Соні (роднай сястры Міхаіла Рыўкіна), якая ўваходзіла ў склад мінскага антыфашысцкага падполля. У хуткім часе Соня была расстраляна карнікамі ў Мінскім гета. Пяцігадовая Ірачка з гета трапіла ў Слуцкі дзіцячы дом, а вось трохгадовы Саша — у Мінскі. Дзеці былі разлучаны і амаль 60 гадоў лічылі адно аднога загінулымі...

Аляксандр і Ірына Рыўкіны сустрэліся толькі ў 1999-м. І выключна дзякуючы неверагодным ды найскладаным пошукам Аляксандра, сына Ірыны Міхайлаўны. У пачатку пошукавай працы ў яго не было практычна ніякай інфармацыі пра дзеда і яго сваякоў, ён не ведаў нават ні яго імя, ні прозвішча, бо гэтага не памятала Ірына Міхайлаўна. Дый што магла памятаць чатырохгадовая дзяўчынка! У яе ўспамінах пра сям'ю бясконца ўсплываў толькі адзін эпизод: пяшчотныя рукі, якія сціскалі дырыжорскую палачку... І гэта было ўсё, ад чаго змог адштурхнуцца сын Ірыны. Але яго штодзённая і шматгадовая праца ўвянчалася вялікай перамогай. Хай і запознена, але брат і сястра ўсё-такі сустрэліся! Сын дырыжора Аляксандр Міхайлавіч тады ўжо жыў у Брэмене. Але самога Міхаіла Рыўкіна на той час, на жаль, не было сярод жывых, — унуку ўдалося знайсці толькі яго магілу ў Пскове...

Сашу Рыўкіна адшукалі ў 1946-м дзякуючы шчасліваму выпадку: Бяссмертны адбіраў дзяцей для навучання ў музычнай школе і прыехаў з гэтай нагоды ў адзін з дзіцячых дамоў Мінска. На яго пытанне, хто хоча навучыцца граць на скрыпцы, руку падняў толькі адзін хлопчык. Калі Аркадзь Львовіч пачуў ягонае прозвішча, сэрца адразу ж падказала: гэта сын Мішы Рыўкіна! З гэтага дня аж да прыезду бацькі маленькі Саша жыў у сям'і Бяссмертнага. Калі Міхаіл Рыўкін вярнуўся дамоў, то адразу забраў сына да сябе. І гэта была, напэўна, адзіная радасць, якая палегчыла яго пакуты...

А дачка Іра знікла для бацькі назаўсёды. Ён лічыў, што яна ды жонка трагічна загінула ў Мінскім гета. Аж да самай смерці 13 кастрычніка 1993 года ў Пскове Міхаіл Рыўкін не ведаў, што дачка выжыла. Больш за тое: амаль усё жыццё яна пражыла ў Рэчыцы, дзе Рыўкін выступаў з канцэртамі. А сама Ірына з сынам у 1986-м годзе прыездзіла ў Пскоў на экскурсію... У час вайны загінула жонка Міхаіла Рыўкіна, дзве яго родныя сястры ды іншыя сваякі. Памерлі, не вытрываўшы цяжару і нягод вайны, бацькі. Ён страціў амаль усю сваю вялікую сям'ю...

...На адным з канцэртных выступленняў са сваім дзецішчам — Пскоўскім студэнцкім сімфанічным аркестрам — Міхаіл Рыўкін адмовіўся выйсці на сцэну і дырыжыраваць перад нямецкімі гасцямі, якія прыехалі на канцэрт. Так ён выказаў пратэст і боль у сувязі з трагічнай гібеллю жонкі з дачкой у Мінскім гета ды іншых членаў сваёй сям'і пад час Вялікай Айчыннай вайны...

Чорная метка

...Адразу пасля вяртання на Беларусь Міхаіл Рыўкін быў прызначаны дырыжорам Дзяржаўнага народнага аркестра, які працаваў

у філармоніі. Ветэран калектыву, цымбалістка Зоя Насценка згадвае, што на самую першую рэпетыцыю ў 1946-м Міхаіл Іонавіч прышоў у "напаўваеннай" вопратцы: баявая кашуля, падперазаная салдацкім рэменем, на нагах — кірзавыя боты.

Рыўкін адразу выклікаў прыхільнасць артыстаў аркестра тактоўнасцю і прыроднай інтэлігентнасцю. Яго згадваюць як музыканта з тонкім мастацкім густам і чалавека высокіх маральных прынцыпаў. Разам з галоўным дырыжорам Іосіфам Жыновічам, чыё імя цяпер носіць праслаўлены калектыв, Міхаіл Рыўкін аднаўляў аркестр, паднімаў яго з нуля, бо творчы калектыв пасля вайны меў істотныя чалавечыя страты. Акрамя таго, выканаўчы ўзровень му-

наўскую "Дзе ты, чарнавокая?.." і раманс Пукста "Шоўкавыя травы"; Мікалай Ворвулеў — каларытную ўкраінскую песню "Удавіцу я любіў". Зразумела, пералік далёка не поўны. Праз некаторы час аркестр паступова асвоіў больш складаныя творы буйных форм: Канцэрт Мікалая Будашкіна для домры з аркестрам у пералажэнні для цымбалаў (саліст — Мечыслаў Урбановіч) і Канцэрт для двух цымбалаў з аркестрам Дзмітрыя Камінскага (салісты — Аркадзь Астравецкі і Іосіф Жыновіч).

Разам з сынам Сашам Рыўкін жыў у паўпадвальным пакоі ў Доме кампазітараў на беразе Свіслачы (ён знаходзіўся недалёка ад сучаснага ўваходу на станцыю метро "Няміга", паблізу ад Свята-Духава кафедральнага сабора). У

"Справа ўрачоў" выклікала вялікую хвалю дзяржаўнага антысэмітызму. Па ўсім Саюзе разгарнулася барацьба з "бязроднымі касмапалітамі", пачаліся арышты. У 1952-м знаёмыя папярэдзілі Рыўкіна, што рэпрэсіі могуць закрываць і яго. Іосіф Жыновіч пасябраўся прапанаваў:

— Тэрмінова з'езджай куды-небудзь, перачакай нейкі час! Няхай усё супакоіцца, тады вернешся. Тваё месца будзе цябе чакаць, пакуль я кірую калектывам...

Міхаіл Рыўкін паслухаўся парад і прыняў рашэнне з'ехаць з Мінска. Гэта была другая яго асабістая трагедыя, бо з таго моманту ён канчаткова згубіў для сябе Беларусь, як калісьці, беззваротна, — сям'ю. Вярнуцца сюды ён больш так і не здолеў...

аркестра філармоніі. Калектыв амаль цалкам складаўся з яго вучняў. Менавіта Рыўкін стварыў у Пскове скрыпнічную і аркестравую школу, запачаткаваў цудоўныя выкладчыцкія традыцыі, якімі да гэтага часу ганарыцца горад. "Патомны музыкант, ён быў выдатным скрыпачом, дырыжорам з велізарным досведам, — сведчыла ў адным з інтэрв'ю Нінэль Казно, калега Рыўкіна, выкладчыца Пскоўскага музычнага вучылішча. — Свята музыкі — так можна ахарактарызаваць працэс выканання аркестрам твораў пад кіраўніцтвам Рыўкіна. Вялікі рэпертуар — ад Вівальдзі і Баха да Шастаковіча, Пракоф'ева і Свірыдава, актыўная канцэртная практыка — да сарака (!) выступленняў за сезон — ператварылі

Шчыmlівая мелодыя для самотнай скрыпкі

Міхаіл Рыўкін: забыты дырыжор

Злева направа: Міхаіл Рыўкін і артысты Дзяржаўнага сімфанічнага аркестра Беларусі — Якаў Рубанчык і Вялянчэліст Якаў Гедэльтэр, 1952.

Міхаіл Рыўкін дырыжуе аркестрам у Мінску.

Вольга БРЫЛОН,
музыказнаўца

Т Э К С Т

зыкантаў у той час быў не надта высокі, аркестру не хапала адукаваных кадраў. І дырыжор паслядоўна імкнуўся да чысціні строю, зладжанасці гучання ўсіх груп. Па ўспамінах ветэранаў-«жыновічаўцаў», Рыўкін быў сапраўдным прафесіяналам. Таленавіты музыкант з шырокай эрудыцыяй, ён меў тонкі слых, надзвычайную тэхніку і яркі дырыжорскі тэмперамент. Артыстаў зачароўвалі яго прыгожыя рукі з выразнымі ды дакладнымі жэстамі. Дырыжор правёў з аркестрам сотні канцэртаў і здолеў надаць калектыву належны выканальніцкі ўзровень, хоць у той час аркестр пад яго кіраўніцтвам граў пераважна невялікія творы: "Хор пасялян" з оперы Аляксандра Барадзіна "Князь Ігар", "Музычны момант" Франца Шуберта, Сімфаньету "Беларускія карцінкі" і вальс "Зялёны дубочак" Мікалая Чуркіна (пералажэнне для цымбалаўнага аркестра), Фантазію для народнага аркестра Рыгора Пукста.

Аркестр часта акампагнаваў вакалістам, з ім спявалі многія вядомыя на той час артысты. Напрыклад, салістка Беларускай філармоніі Алена Байрашэўская выконвала італьянскую песню "Ластаўка" і рускі раманс "Однозвучно гремит колокольчик". Супрацоўнічалі з калектывам і салісты Опернага тэатра. Міхаіл Дзянісаў спяваў беларускія народныя песні; Ісідар Балоцін — любя-

■ А дачка Іра знікла для бацькі назаўсёды. Ён лічыў, што яна ды жонка трагічна загінула ў Мінскім гета. Аж да самай смерці 13 кастрычніка 1993 года ў Пскове Міхаіл Рыўкін не ведаў, што дачка выжыла... У час вайны загінула жонка Міхаіла Рыўкіна, дзве яго родныя сястры ды іншыя сваякі. Памерлі, не вытрываўшы цяжару і нягод вайны, бацькі. Ён страціў амаль усю сваю вялікую сям'ю...

госці да іх завітвалі сябры Міхаіла Іонавіча — кампазітары Рыгор Пукст, Мікалай Аладаў, Яўген Цікоцкі, Дзмітрый Камінскі, цымбаліст Іосіф Жыновіч, віяланчэліст Якаў Гедэльтэр. "Яны размаўлялі пра музыку, напывалі, гралі — я жыў у атмасферы мелодый, з задавальненнем хадзіў на заняткі ў школу, дырэктарам якой быў Герман, настаўнікам — Бяссмертны, а вучнямі — Міянсараў, Смольскі, Лучанок", — згадваў Аляксандр Рыўкін.

Магчыма, Міхаіл Рыўкін так бы і пражыў усё астатняе жыццё ў Мінску, але лёс вырашыў інакш.

З чыстага аркуша

З 1953 па 1963 гады Міхаіл Рыўкін працаваў дырыжорам сімфанічнага аркестра Томскай абласной філармоніі, выкладаў у музычным вучылішчы горада. "Памятаю Міхаіла Іонавіча за дырыжорскім пультам аркестра філармоніі, — згадвае вядомая мастацтвазнаўца Наталля Вараб'ева, якая ў той час была студэнткай. — Канцэрты сімфанічнага аркестра карысталіся вялікай папулярнасцю ў Томску, зала была заўсёды поўная. Аркестр у Рыўкіна гучаў зладжана, дакладны рытм быццам умацоўваў музычную форму. Дырыжор асабліва любіў музыку Чайкоўскага і Бетховена, выдатна выконваў сімфанічныя мініяцюры Лядава ды Барадзіна. На апошні паклон мы, студэнты, выклікалі Міхаіла Іонавіча па чатыры-пяць разоў, апладзіравалі азартна, ад душы! Зала нас падтрымлівала, і Рыўкін выходзіў, усміхаўся ды нязменна падымаў аркестр... Ёсць музыканты, якія сыходзяць са свайго канцэрта спустошаным, "выціснутым дарэшты", а Рыўкін завяршаў праграму радасна, фізічная стомленасць, якую, безумоўна, заўсёды зведвае дырыжор, была непрыкметная. Думаю, ён і пасля канцэрта адчуваў творчы ўздзім..."

У 1963-м Міхаіл Рыўкін перабраўся ў Пскоў, пасля таго як тут адкрылася музычнае вучылішча. Пскоў меў патрэбу ў спецыялістах, якія маглі б арганізаваць навучанне і наладзіць музычнае жыццё ў горадзе. Наступныя трыццаць гадоў Міхаіл Іонавіч прысвяціў высароднай педагогічнай і асветніцкай справе, вынікам якой стала заснаванне сімфанічнага

вучэбны калектыв у філарманічнай сутнасці. Да афіцыйнага адкрыцця абласнога сімфанічнага аркестра Міхаіл Іонавіч не дажыў трох гадоў...

Напрыканцы жыцця Рыўкіну было нарэшце прысвоена званне "Заслужаны работнік культуры Расіі". Але музыкант разумеў, што прызнанне ягоных заслуг прыйшло вельмі запознена, дый увогуле жыццё магло б прайсці ў зусім іншай сістэме каардынат.

Яго сын Аляксандр пасля заканчэння Ленінградскай кансерваторыі стаў вядомым скрыпачом, шмат канцэртаваў, атрымаў званне "Заслужаны артыст Расіі". З 1999-га разам з сям'ёй да цяперашняга часу жыве ў Брэмене. Ірына Рыўкіна скончыла музычную школу і педагогічны інстытут, амаль усё жыццё працавала настаўніцай малодшых класаў ды танаў у Рэчыцы. У свае пажытныя гады яна — актыўная ды энергічная і дагэтуль працуе ў Мінскім юрэйскім абшчынным доме. І знешне, і па характары вельмі падобная да бацькі. Ёй не давялося сустрэцца з ім у свядомым узросце, але яна беражліва захоўвае ягоны вобраз у сваёй памяці...

...Шкада, што Беларусь так і не стала жыццёвым творчым прыстанкам для Міхаіла Іонавіча Рыўкіна. Але яго душа і сэрца, бяспрэчна, засталіся тут — на зямлі, дзе ён зведаў самыя натхнёныя творчыя ўзлёты ды самыя горкія і цяжкія асабістыя страты...

P.S. Аўтар выказвае падзяку Аляксандру Рукляцову, унуку дырыжора, за дапамогу ў час падрыхтоўкі дадзенай публікацыі.

Вайна... Дзень 22 чэрвеня 1941 года заспеў Глебава ў керзінаўскай майстэрні. Праз два дні разам з сям'ёй (ён быў ужо жанаты) паспеў эвакуіравацца ў Саратаўскую вобласць. Керзін застаўся ў акупаваным Мінску. Немцы яго не краналі, майстэрню таксама, і гэта дало 65-гадовому скульптару, дзякуючы зручна размешчанай у горадзе майстэрні (цяпер вуліца Някрасава, 7), магчымасць у якасці сувязнога дапамагаць падпольшчыкам і партызанам. За гэта пасля вайны майстар атрымаў партызанскую медаль.

А што ж яго любімы вучань? Прызваны Балтайскім РВК Саратаўскай вобласці, Аляксей Канстанцінавіч адрозніваўся ж пайшоў на перадавую. І ў складзе асобнага кулямётнага батальёна (Заходні фронт) удзельнічаў у цяжкіх баях пад Вязьмай, Малаяраслаўцам і Тулай. У канцы студзеня 1942-га ў баі пад Сухіначамі быў цяжка паранены і надоўга аказаўся ў 49-м палявым перасоўным шпіталі, які амаль год курсіраваў па Мажайскім раёне Маскоўскай вобласці. Ачуняўшы, пасябраваў з начальнікам шпіталя, які любіў мастацтва. І той зрабіў усё, каб хворы чырвонаармеец Глебаў мог хаця б трошкі, непасрэдна ў палаце, каб не страціць "форму", займацца лепкай у пластыліне. Тым больш, "мадэлі" былі побач: салдаты і афіцэры, медсёстры, урачы, няні, донары. Праз нейкі час Глебаў — да мая 1943-га — апынуўся ў 137-м шпіталі, у раёне горада Адзінцова. Будынак размяшчаўся на тэрыторыі жывапіснага ляснога масіва. Для параненых байцоў тут было адносна камфортна, але, галоўнае, палепшыўся агульны настрой пасля нашай перамогі пад Сталінградам. Чым не лекі? Аляксей Глебаў нават змог непасрэдна на паляне абсталяваць свае асаблівыя подыумы і арганізаваць невялічкую выстаўку твораў самадзейных мастакоў — параненых байцоў, ды і сам прыняў у ёй удзел, паказаўшы серыю натуральных эцюдаў.

Пасля выздараўлення Глебаў адкліканы ў Маскву — у распараджэнне Цэнтральнага штаба партызанскага руху. Тут ён сустрэўся са сваімі таварышамі Андрэем Бембелем, Заірам Азгурам, Іванам Ахрэмчыкам, Яўгенам Зайцавым, якія на тэхнічна працавалі над мастацкім летапісам Вялікай Айчыннай вайны. У жыцці Глебава пачыналася новая старонка. Менавіта тут, пры штабе, у майстэрні на Сходні, дзе, дарэчы, Бембель выляпіў свайго Гастэлу, ён прыступіў да работы над коннай статуяй выдатнаму беларусу, камандзіру кавалерыйскага корпуса, генерал-маёру Льву Даватару, які па-геройску загінуў у снежні 1941-га пад Масквой. Складаны момант руку: конь толькі завяршае скачок, і пярэднія ногі, здаецца, ледзь крануліся зямлі. Таму і генерал адкінуўся ў сядле з шабляю нагала... Значна пазней з'явіцца больш выразная па задуме манументальная кампазіцыя, прысвечаная Даватару. Тая самая,

(Заканчэнне. Пачатак у №15, 17.)

У 1938 годзе Глебава споўнілася трыццаць. Роўна столькі ж яму заставалася жыць. Аднак хто гэта ведаў? Можна сказаць, менавіта да гэтага юбілею Аляксей Канстанцінавіч прышоў ужо сталым майстрам, у многім апырэзаваны сваіх "дыпламаваных" калег. "З Лёшавых работ, — прыгадаваў Керзін тагачасны перыяд, — мне асабліва запомніліся тры. Гэта конная група кавалерыстаў — камандзіраў Першай Коннай арміі — памерам у палову або трэць натуры; праект помніка вызвалення Заходняй Беларусі, што атрымаў першую прэмію; нарэшце, мы рабілі разам праект помніка Міхаілу Фрунзэ для Масквы. Мы ляпілі мадэль памерам адзін метр вышыні, а можа, і болей. Кампазіцыю ўсталёўвалі разам. Праект не ўдалося завяршыць..." Дадам, што ў гэты час з-пад разца Глебава выйшлі серыя барэльефаў для мінскага Акруговага Дома афіцэраў і скульптурныя групы "Лявоніха" і "Крыжачок" для павільёна БССР на Усесаюзнай сельскагаспадарчай выстаўцы.

Барыс КРЭПАК

Аляксей Глебаў. "Улікоўшчыца".

якая павінна стаць мадэллю велізарнага помніка для Віцебска. Паралельна робяцца эскізы яшчэ двюх конных статуяў — князёў Васількі Мінскага і Уладзіміра Полацкага. Аўтар паказа іх у Траццякоўскай галерэі на выстаўцы ў гонар 25-годдзя БССР. Свая гісторыя, грамадзянская вайна і Вялікая Айчынная ў думках Глебава зліліся ў адно непарыўнае духоўнае цэлае. А як аддзяліць адзін ад другога вобразы моцных і мужных князёў, Даватара, чырвоных коннікаў "у запаленых шлемах" ад партызан, або Скарыну ад Янкі Купалы? Ніяк. Усе яны — у адной прасторы. Прасторы далёкай і блізкай гісторыі, а таксама той су-

часнасці, якую Глебаў бачыў толькі ў святле любові, маладосці і хараства. Можа, таму ён з такім захапленнем і асалодай ляпіў і рэзаў у дрэве агленныя фігуры дзячат?

"Два самыя дзівосныя стварэнні на зямлі — гэта жанчына і конь", — любіў паўтараць Аляксей Канстанцінавіч. І, сапраўды, чароўнаму полу, як і каням, ён прысвяціў шмат натхнёных твораў, лепшыя з якіх — кампазіцыі "Юнацтва", "Плаўчыха", "З абручом", "Вечар на цаліне", "Новыя далягяды"... Пра "Юнацтва" Андрэй Бембель аднойчы так сказаў: "Гэта работа Глебава — вяршыня. Яна сведчыць, колькі яшчэ мог бы зрабіць Алёша.

Аляксей Глебаў пад час працы над партрэтнай выявай Янкі Купалы.

Крылы Пегаса Лёшкі Глебушкі

Класічнае, неперарузыдзенае ў глебаўскай творчасці рашэнне. Лакальная мова. Збліжэнне жыццёвага пачатку з высокім майстэрствам. "Юнацтва" вельмі сучаснае. Вельмі скульптурнае. Вобраз уражвае. Знойдзена дакладна ўсё — памер, матэрыял дрэва. Поўная гармонія! Дакладны змест, дакладная форма!" Гэта ацэнка створанаму сярбам — па найвышэйшых крытэрыях.

Па такіх жа крытэрыях можна ацэньваць і лепшыя партрэты разца Глебава. Я маю на ўвазе, напрыклад, партрэты народнага пээта Янкі Купалы, мастакоў Уладзіміра Кудрэвіча і Аскара Марыкса, артыста-купалаўца Уладзіміра Уладзімірскага, а таксама старога калгасніка. Дарэчы, пра Купалу. Яшчэ ў Маскве Глебаў упершыню спрычыніўся да вобраза Песняра, вылепіўшы фігуру пээта, які спакойна ідзе ў доўгім паліце з кавенькай у руцэ. Яшчэ не зусім ідэальна выбудаваная кампазіцыя, з'явілася, аднак, для скульптара зыходным пунктам для наступных, да канца яго жыцця, пошукаў рашэння іншых кампазіцыйных варыянтаў. І гэтым купалаўскім вобразам, ужо адточаным майстэрскім разцом, разам з цудоўна выразанай у дрэве статуяй Францыска Скарыны і рамантычнымі вершнікамі, накіравана будзе заняць галоўнае месца ва ўсёй творчасці Глебава...

Можна было б паслядоўна называць шматлікія паспяваенныя

работы скульптара, прасочваць звылісты сцяжынкі развіцця задум. Для гэтага, хочацца верыць, прыйдзе час, і хтосьці зробіць фундаментальную кнігу-альбом. А пакуль — пра асноўнае. У 1953 годзе Глебаў стварыў рэльеф, прысвечаны беларускім партызанам, на цокалі манумента на плошчы Перамогі ў Мінску. Ён вельмі добра ўспрымаецца і ў ансамблі з трыма іншымі рэльефамі помніка, і асобна. Потым скульптар стварыў шматфігурную кампазіцыю "Сустрэча Леніна на Фінляндскім вакзале ў красавіку 1917 года", якая ў свой час лічылася адным з лепшых твораў беларускай Ленініаны. Трэба сказаць, што ўжо ў другой палове 1950-х гадоў акрэсліўся якасна новы падыход скульптара да традыцый рэалізму XIX стагоддзя, на аснове якой ён па-свойму, па-глебаўску, пазбаўляецца старонняга ў творчасці. Таго, у чым вінаваты быў не столькі сам, колькі перыяд у грамадстве, калі давалі сябе адчуць пампезнасць, ілюстрацыйнасць, прасталінейнасць. Мне здаецца, што ў гэтым творы знайшлі адмысловае вырашэнне некаторыя праблемы псіхалогіі персанажа-тыпа ў скульптуры, таму вобразы людзей атрымаліся не камерныя, "жанравыя", а глядзяцца разам яны як магутная эмацыйная сімфонія дынамічнага рэвалюцыйнага парыву.

Наогул, парыву рашучасці, смеласці, адвагі — улюбёная рыса пластыкі Глебава, якая знайшла найбольш яркае ўвасабленне ў глебаўскіх конных кампазіцыях "Будзёнаўцы", "Атака", "У бой са сцягам", "Чырвоная конніца". Нават у самай "спакойнай" рабоце гэтага цыкла "Элегія" ёсць той самы парыв — парыв каня, які стаіць над цэлам забітага вершніка-юнака і сваім трывожным іржаннем гукае падмогу... Гэта мой улюбёны твор, і я яго заўсёды згадваю, калі гляджу у сябе дома на маленькі эцюд гіпсавай галавы каня, які калісьці падарыў мне Аляксей Канстанцінавіч...

Ён быў чалавекам усёабдымнай дабрывы. А яшчэ — вялікай мужнасці. Нягледзячы на хваробу лёгкіх пасля ранення, шматгадовую пякельную астму, ён стойка вытрымліваў неймаверныя фізічныя і псіхалагічныя нагрукі ў скульптурнай майстэрні. Ратавала паляванне, якое ён вельмі любіў. Хаця ад курэння так і не змог адмовіцца. Можна толькі ўявіць, якіх намаганняў каштавала яму перацягванне мяшкоў гліны і гіпса, каркаснай арматуры і станкоў. Добра, што яму дапамагалі бліжэйшыя сябры і вучні — пляменнік Ігар Глебаў, Ігар Краўчанка, Андрэй Заспіцкі. Канешне, наведваліся ў майстэрню і яго студэнты з кафедры скульптуры Тэатральна-мастацкага інстытута, якому педагог аддаў 13 гадоў. Гэта Анатоль Анікейчык, Леў Гумілеўскі, Іван Міско, Анатоль Арцімовіч, Аляксандр Веліксонаў, Мікалай Бакуменка, Эдуард Астаф'еў, Юрый Палякоў... Толькі мне да гэтай пары не зразумець, чаму Глебаў так і не атрымаў звання прафесара ці хаця б дацэнта, а заставаўся да канца жыцця проста старшым выкладчыкам? Пры тым, нягледзячы на беспартыйнасць, меў ордэны Леніна, два ордэны Працоўнага Чырвонага Сцяга, медалі, Ганаровыя граматы Вярхоўнага Савета БССР...

Абедаць ён дамоў амаль не прыходзіў: ежу прыносіла Марыя Захараўна, другая жонка Глебава — першая памерла ў гады вайны. Ён заўсёды тварыў, спяшаўся, баяўся, што не паспее зрабіць галоўнае... Выдатны майстра, франтавік, бліскучы педагог і сонечны чалавек сышоў у росквіце творчых імкненняў. Яму было толькі шэсцьдзесят...

Ф О Т А Ф А К Т

Разьбяры ў Стойлах

Майстру Анатолю Туркову выпала рабіць скульптуру Тарасюка.

У вёсцы Стойлы на Пружаншчыне цягам гэтага тыдня ладзіцца пленэр драўлянай скульптуры "Сцежкамі Мікалая Тарасюка", прысвечаны памяці знакамітага разьбяра, народнага майстра Беларусі. Ён быў апошнім жыхаром паселішча. Мікола Тарасюк сышоў сёлета ў студзені.

Фота Ларысы БЫЦКО

Незавяршаная праца Мікалая Тарасюка.

МУЗЕЙ

НАЦЫЯНАЛЬНЫ МАСТАЦКІ МУЗЕЙ РЭСПУБЛІКІ БЕЛАРУСЬ *г. Мінск, вул. Леніна, 20. Тэл.: 327 45 62.* **Экспазіцыі:**

- "Мастацтва Беларусі XII — XVIII стст. ".
- "Мастацтва Беларусі XIX — пач. XXI стст. ".
- "Мастацтва Беларусі XX — пач. XXI стст. ". (У рамках экспазіцыі адкрылася выстаўка **"Вялікая Айчыная вайна ў мастацве"**, прысвечаная 70-годдзю Вялікай Перамогі, — да 2 лістапада.)
- "Мастацтва Расіі XVIII — пач. XX стст. ".
- "Мастацтва краін Заходняй і Цэнтральнай Еўропы XVI — XX стст. ".
- Рэкспазіцыя залы беларускага мастацтва 1940 — 1980-х гадоў **"Вайна і Перамога ў творчасці мастакоў XX стагоддзя"** .**Выстаўкі:**
- Выстаўка **"Вынаходніцтвы Да Вінчы"** — да 31 мая.
- Выстаўка пейзажнага жывапісу рускай школы другой пал. XIX ст. **"Сучаснікі карыфеляў"** — да 8 чэрвеня.
- **"Хрысціянства і хрысціяне ў творчасці рускіх і беларускіх мастакоў XIX стагоддзя"** — да 8 чэрвеня.
- Выстаўка грэчаскага мастака Аляксандраса Каяса **"На святым Афоне"** — да 8 чэрвеня.
- **"Ікананіс XVII — XVIII стст. са збору Яраслаўскага мастацкага музея"** — да 6 чэрвеня.
- Ноч музеяў:*
- **"Ціхая" ноч** — 16 мая з 19-й да 24-й.

Філіялы Нацыянальнага мастацкага музея Рэспублікі Беларусь

МУЗЕЙ “ДОМ ВАНЬКОВІЧАЎ. КУЛЬТУРА І МАСТАЦТВА І-й ПАЛОВЫ XIX ст.”

г. Мінск, вул. Інтэрнацыянальная, 33а. Тэл.: 327 88 78.
Пастаянныя экспазіцыі:

- "Інтр’еры шляхецкай сядзібы".
- "Жыццё і творчасць Валенція Ваньковіча".
- "Сядзібны партрэт XVII — сяр. XIX стст. ".

Выстаўка:

- **"Прарок свайго часу. Адам Міцкевіч. Ілюстрацыі і медалі"** — да 25 снежня.

МУЗЕЙ БЕЛАРУСКАГА НАРОДНАГА МАСТАЦТВА Ў В. РАЎБІЧЫ

Спарткомплекс “Раўбічы”, Мінскі раён. Тэл.: 507 44 69.

- Пастаянная экспазіцыя.
- Выстаўка твораў Вячаслава Дубінкі **"Я проста ў далёкай вандроўцы…"** (больш за 30 мастацкіх сюжэтаў з прыватнай калекцыі Тацяны Дубінка і фондаў Нацыянальнага мастацкага музея Беларусі) — да 29 чэрвеня.

НАЦЫЯНАЛЬНЫ ГІСТАРЫЧНЫ МУЗЕЙ РЭСПУБЛІКІ БЕЛАРУСЬ *г. Мінск, вул. К.Маркса, 12. Тэл.: 226 09 22.*

Экспазіцыі:

- "Старажытная Беларусь".
- "Беларусь XVI — XVIII стст. у партрэтах і геральдыцы".
- "Банк БелВЭБ: новае жыццё нацыянальных скарбаў".
- "Мастацтва ў гарадской культуры. XIX — XX стст. ".
- Выстаўкі:**
- Выстаўка скульптуры і керамікі **Сальвадора Далі і Пабла Пікаса** — да 28 чэрвеня.
- Выстаўка **"Тайны і казкі Японіі"** — да 24 мая.
- Сумесная выстаўка Нацыя-

ТЭАТРЫ

НАЦЫЯНАЛЬНЫ АКАДЭМІЧНЫ ВЯЛКІ ТЭАТР ОПЕРЫ І БАЛЕТА РЭСПУБЛІКІ БЕЛАРУСЬ *г. Мінск, пл. Парыжскай камуны, 1. Тэл./факс: 334 11 56.*

- **10 — “Віні-Пух і ўсе, усе, усе…”** (опера ў 2-х дзях) В.Пятровай. Пачатак а 12-й.
- **10 — “Мадам Батэрфляй”** (опера ў 3-х дзях) Дж.Пучыні.
- **11 — “Жар-пташка”** І.Стравінскага; **"Тамар"**

нальнага гістарычнага музея Рэспублікі Беларусь і Дзяржаўнага музея гісторыі Санкт-Пецярбурга **"70-годдзю Вялікай Перамогі прысвчаеца"** — да 6 верасня.
Ноч музеяў:

- Кірмаш майстроў **"Вечаровы яблычак"** (дворык музея) — 16 мая а 16-й.

Філіялы Нацыянальнага гістарычнага музея Рэспублікі Беларусь

ДОМ-МУЗЕЙ І З’ЕЗДА РСДРП *г. Мінск, пр-т Незалежнасці, 31а. Тэл.: 290 68 47.*
Экспазіцыя:

- "Мінск губернскі ў канцы XIX — на пачатку XX стст. ".
- "І з’езд РСДРП у асобах".
- "Жандарскі вышук у царскай Расіі".
- "Гісторыя Дома-музея І з’езда РСДРП".

Выстаўкі:

- **"RoboArt"** (футурыстычныя мадэлі роботаў, зброі, аўтамабіляў і касмічнай тэхнікі, выкананыя ў выглядзе дызайнерскіх твораў ручной работы) — да 28 чэрвеня.
- МУЗЕЙ СУЧАСНАЙ БЕЛАРУСКАЙ ДЗЯРЖАЎНАСЦІ** *г. Мінск, вул. К.Маркса, 38. Тэл.: 327 46 12.*
- Пастаянная экспазіцыя.
- Выстаўка **"Мемарыялізацыя Вялікай Айчынай вайны ў беларускім грамадстве: памяць учора і сёння"**.

МУЗЕЙ ПРЫРОДЫ І ЭКАЛОГІІ РЭСПУБЛІКІ БЕЛАРУСЬ *г. Мінск, вул. К.Маркса, 12. Тэл.: 237 46 94; 291 99 51.*

Экспазіцыі:

- "Геалогія і палеанталогія".
- "Сезонныя змены".
- "Вадаёмы і насельнікі прыбярэжных раслін".
- "Хвойны тып лесу і насельнікі змяшанага лесу".
- "Насельнікі ліставога і змяшанага лесу".
- "Ахоўныя прыродныя ўчасткі, рэдкія віды жывёл".

Выстаўка:

- **"Экзатычны свет"** — да 20 чэрвеня.

г. Мінск, вул. М.Багдановіча, 9А. Тэл.: 237 46 94.

- Выстаўка **"Чароўныя матылькі"** — да 23 мая.

МУЗЕЙ ГІСТОРЫ БЕЛАРУСКАГА КІНО

г. Мінск, вул. Святрдлова, 4. Тэл.: 327 10 75.
Экспазіцыя:

- "Беларускі кінематограф як нацыянальная каштоўнасць".
- Выстаўка:**
- **"Ляточная, гаручая, празрыстая: гісторыя промыслу і барацьбы з ім у Беларусі"** — да 17 мая.
- Кінапраграмы:**
- Паказы стужак **"Палкаводцы" і "Парад Перамогі"** — з 9 да 10 мая.
- Рэтрапраграма да 100-годдзя Марыя Манічэлі **"Лячэнне смехам"** — з 12 да 29 мая.
- Персанальная рэтраспектыва **"Нью-ёрскі інтэлектуал: феномен Вудзі Алена. Частка II"** — з 21 да 30 мая.
- 15-я частка праекта **"Беларуская мультанарама. 40 гадоў на экране"** — з 21 да 30 мая.
- Ноч музеяў:*
- Старасвецкая карчма — 16 мая з 19-й да 1-й.

МУЗЕЙ ГІСТОРЫ ТЭАТРАЛЬНАЙ І МУЗЫЧНАЙ КУЛЬТУРЫ *г. Мінск, Музычны зав., 5. Тэл.: 220 26 67.*

Пастаянныя экспазіцыі:

- "Вытокі тэатральнай і музычнай культуры на беларускіх землях".
- "Музычная і тэатральная культура Беларусі ў X — XIX стст. ".
- "Беларуская музычная культура XX ст. ".
- "Тэатральная культура Беларусі XX ст. ".
- Выстаўка:**
- Выстаўка твораў Кацярыны Булгакавай **"Мастацтва тэатральнага касцюма"** — да 22 мая.
- Выстаўка **"Перамога вачыма дзяцей"** .

ГАСЦЁЎНЯ УЛАДЗІСЛАВА ГАЛУБКА

г. Мінск, вул. Старавіленская, 14. Тэл.: 286 74 03.

- Пастаянная экспазіцыя.
- Выстаўка з прыватнай калекцыі Аляксандра Рыжэўскага, майстра па разьбе па шкарлупіне яйка, **"Марія ажурных яек"** — да 26 мая.

БЕЛАРУСКІ ДЗЯРЖАЎНЫ МУЗЕЙ ГІСТОРЫ ВЯЛІКАЙ АЙЧЫННАЙ ВАЙНЫ

г. Мінск, пр-т Пераможцаў, 8. Тэл: 327 11 66; 203 07 92.

- Пастаянная экспазіцыя.
- Фотадакументальная выстаўка, прысвечаная 70-годдзю Вялікай Перамогі, — **"Капітуляцыя Германіі. Май 1945"** (сумесна з Германа-расійскім музеем Берлін-Карлсхорс) — да 31 мая.
- Выстаўка да 70-годдзя Вялікай Перамогі **"Быў месяц май…"** .

НАЦЫЯНАЛЬНЫ ГІСТОРЫКА-КУЛЬТУРНЫ МУЗЕЙ-ЗАПАВЕДНІК "НЯСВІЖ" *г. Нясвіж, вул. Ленінская, 19. Тэл.: (8–01770) 2 06 60, 2 06 02; + 37529 551 80 51, +37529 190 31 49.*

Палацавы ансамбль

- Пастаянная экспазіцыя.
- Выстаўка **"Свята святаў: Вялікдзень"** — да 24 мая.
- Галерэя сектара экскурсійнай і інфармацыйнай дзейнасці*
- Выстаўка твораў Віталя Раковіча **"United colours of Belarus"** — да 10 мая.
- Ратуша*
- Пастаянная экспазіцыя.

ЗАМКАВЫ КОМПЛЕКС “MIP” *г.п. Мір, Карэліцкі раён, Гродзенская вобласць. Тэл.: (8–01596) 2 82 91, (8–01596) 2 82 70.*

- Пастаянная экспазіцыя.

■ Выстаўка **"Партрэты князёў Радзівілаў з калекцыі князя Канстанціна Гагенлоз"** — да 16 чэрвеня.

- Выстаўка **кніг радзівілаўскай бібліятэкі эпохі Мікалая Радзівіла Чорнага** з фондаў Цэнтральнай навуковай біліятэкі імя Якуба Коласа НАН Беларусі — да 27 мая.
- Выстаўка **"Бябвыя нагалоі (шлемы) засцерагальнага ўзбраення і харугвы беларускіх зямель XI — XVII стст. Рэканструкцыя"** — да 9 верасня.

ДЗЯРЖАЎНЫ ЛІТАРАТУРНА-МЕМАРЫЯЛЬНЫ МУЗЕЙ ЯКУБА КОЛАСА

г. Мінск, вул. Акадэмічная, 5. Тэл.: 294 91 96.
Экспазіцыя:

- **"Якуб Колас. Жыццё і творчасць"**.
- Інтэрактыўная гульня **"Таямніцы дома Песняра"**.
- Тэатралізаваныя экскурсіі па казках, апрацаваных Якубам Коласам для школьнікаў малодшага ўросту.
- Музейна-педагагічны праект **"Крочам у школу разам з**

рускага раманса" — Музычныя вечары ў Вялікім (Камерная зала імя Л.П. Александроўскай).

ЗАСЛУЖАНЫ КАЛЕКТЫЎ РЭСПУБЛІКІ БЕЛАРУСЬ “РЭСПУБЛІКАНСКІ ТЭАТР БЕЛАРУСКАЙ ДРАМАТУРГІ” *г. Мінск, вул. Крапоткіна, 44. Тэл./факс: 334 60 08.*

- **11 — "Нямое каханне"** — аўтарскі праект Ігара Сігова.
- **12 — "Адамавы жарты"** (камедыя) С.Навуменка.

3 9 ДА 16 МАЯ

Коласам".

Акцыі:

- **"Самы лепшы дзень"** (Дзень нараджэння ў музеі).
- Віншаванне ад музея, фотасесія **"У дзень вяселля — у музей!"** (па папярэдняй дамоўленасці).
- Музейная творчая майстэрня (майстар-клас па вырабе цацак з салёнага цеста).
- Выстаўка:**
- Выстаўка да 70-годдзя Вялікай Перамогі **"Дарогамі вайны"** .

ДЗЯРЖАЎНЫ ЛІТАРАТУРНЫ МУЗЕЙ ЯНКІ КУПАЛЫ

г. Мінск, вул. Янкі Купалы, 4. Тэл.: 327 78 66.

Экспазіцыя:

- Пастаянная экспазіцыя **"Шляхі"** з праглядам роліка ў 3D-фармаце і інтэрактыўнай зонай для дзяцей **"Хлопчык і лётчык"**, галаграфічным тэтрамам.
- Інтэрактыўныя музейныя праграмы **"У пошуках папараць-кветкі"**, **"Вячоркі"** для ўсіх катэгорый наведвальнікаў.
- Выстаўкі:**
- Выстаўка ювелірных упрыгожанняў **"Капае золата з променем сонца"**.
- Выстаўка **"Я буду жыць!"**, прысвечаная 110-годдзю з дня першай публікацыі верша Янкі Купалы "Мужык", — да 15 чэрвеня.
- Выстаўка да 70-годдзя Вялікай Перамогі **"Вакол свету за адну ноч"** — 16 мая з 19-й да 1-й.

МУЗЕЙ ГІСТОРЫ ГОРАДА МІНСКА

г. Мінск, вул. Рэвалюцыйная, 10. Тэл.: 321 24 30.

- Выстаўка скульптуры Уладзіміра Жбанава **"Ад мяне"** — да 31 мая.
- Выстаўка фотаработ Яўгена Казюлі **"Змяняючы рэальнасць"** — да 18 мая.

Філіялы Музея гісторыі горада Мінска

МАСТАЦКАЯ ГАЛЕРЭЯ МІХАІЛА САВІЦКАГА

г. Мінск, пл. Свабоды, 15. Тэл.: 321 24 30.

Экспазіцыі:

- **"Мінск губернскі. Шляхецкі побыт"**.
- **"Мастак. Грамадзянін. Герой"**. Прысвечана Герою Беларусі, народнаму мастаку Беларусі, ганароваму грамадзяніну г. Мінска Міхаілу Савіцкаму.
- Выстаўкі:**
- Выстаўка твораў Леаніда Дударэнка **"Шлях мастака"** — да 10 мая.
- Выстаўка інсітнага жывапісу Васіля Жарнасека **"Музей майго імя"** — да 10 мая.
- Выстаўка **"Мінск: старажытны і малады"** — да 10 мая.

МІНСКАЯ ГАРАДСКАЯ РАТУША *г. Мінск, пл. Свабоды, 2а. Тэл.: 321 24 30.*

Экспазіцыя:

- **"Мінск у гістарычнай прасторы. Картаграфічны кабінет"**.
- Выстаўка:**
- Выстаўка **"Gloria Patria"** — дакументы, карты, прадметы хрысціянскага культу з прыватнай калекцыі Ігара Сурмачэўскага — да 20 верасня.

ЭКСПАЗІЦЫЯ "КАРЭТНАЯ"

г. Мінск, вул. Кірылы і Мяфодзія, 18. Тэл.: 321 24 30.

Экспазіцыя:

- "Сані • вазок; каляска • брычка; карэта • вупраж".
- Віртуальная гульня **"Карэтны**

Гастролі ў РТБД — Беласток (Польшча):

- **14 — "Гугулы"** (драма).
- **15 — "Танга Забарона"** (мюзікл-кабарэ).
- **16 — "Шэкспір"** (гратэск).

БЕЛАРУСКІ ДЗЯРЖАЎНЫ АКАДЭМІЧНЫ МУЗЫЧНЫ ТЭАТР

г. Мінск, вул. Мяснікова, 44. Тэл.: 200 81 26.

- **11 — "Блакiтная ка-мея"** (мюзiкл у 2-х дзях) К.Брэйтбурга.

Афiша "К" /

майстар".

ФЛІГЕЛЬ ЛОШЫЦКАГА СЯДЗІБНА-ПАРКАВАГА КОМПЛЕКСУ

г. Мінск, праезд Чыжэўскіх, 10. Тэл.: 285 18 86.

Выстаўкі:

- **"Кола часу"** — прадметы гарадской і сялянскай культуры к. XIX — с. XX стст.

ГАРАДСКАЯ МАСТАЦКАЯ ГАЛЕРЭЯ ТВОРАЎ Л.Д. ШЧАМЯЛЁВА

г. Мінск, пр-т Ракасоўскага, 49. Тэл.: 291 16 76.

Экспазіцыі:

- **"Жыццёвы і творчы шлях народнага мастака Беларусі Л.Шчамялёва"** .
- Выстаўка:**
- Выстаўка аб’яднання кобрынскіх мастакоў "Дзявайціс" — **"Кобрынскія анёлкі"** — да 23 мая.

АРХЕАЛАГІЧНЫ МУЗЕЙ

г. Мінск, вул. Кірылы і Мяфодзія, 6. Тэл.: 321 24 30.

Выстаўка:

- **"Доблесць і слава. Даспехі і ўзбраенне XVI — XVII стст."** са збору майстра па даспехах Сяргея Нурматава — да 26 чэрвеня

ГОМЕЛЬСКІ ПАЛАЦАВА-ПАРКАВЫ АНСАМБЛЬ *г. Гомель, пл. Леніна, 4. Тэл.: (8-0232) 74 19 11.*

Цэнтральная частка палаца Экспазіцыі:

- **"Культавыя прадметы"** ("Дамавая царква", паўночны рызаліт палаца).
- **"Загадкавыя фантазіі мора"** (грот палаца).
- Экспазіцыя, прысвечаная дзяржаўнаму дзеячу СССР А.Грамыку.
- **"Чырвоная гасцёўня"**.
- **"Зала ўрачыстых прыёмаў"**.
- Экспазіцыя адкрытага захавання археалагічнай калекцыі музея (цокаль паўднёвай галерэі).
- **"Старажытная гісторыя Гомельшчыны"** (археалагічная экспазіцыя).
- Выстаўкі:**
- Выстаўка **"Гарады на мяжы выжывання: японскія ўрбаністычныя праекты 1960-х гадоў"** — да 10 мая.
- Выстаўка **"Разьба па шкарлупіне яйка"** (20 унікальных твораў украінскага майстра Дзмітрыя Дзенісенкі) — да 7 чэрвеня.
- Выстаўка **"Пра тых, хто змагаўся і перамог"** — да 31 мая.
- Выстаўка твораў майстроў тэкстыльнай творчасці **"Снежнае лета"** — да 10 мая.
- Выстаўка карлікавых дрэў Дзмітрыя Віхарова **"Бансай — мuzzyка, застылая ў галінах"** — да 21 чэрвеня.
- Музыкальна-выставачны праект "Гукі часу" у рамках "Ночы музеяў"**:
- Выстаўка **"Гукі, застылыя ў гліне"** — з 15 мая.
- Выстаўка **"У старой гомельскай гасцёўні не змаўкае пяіна"** — з 15 мая.
- Выстаўка **"ГрамаФОН, паціФОН, магнітаФОН"** — з 9 мая.
- Выстаўка **"Ідуць гадзiннiк, i днi, i гады..."** — з 15 мая.
- Выстаўка **"Нам песня строить и жить помогает"** — з 15 мая.
- Выстаўка **"А музыка гучыць..."** — з 15 мая.

Музыкальна-выставачны праект "Гукі часу" у рамках "Ночы музеяў":

- Выстаўка **"Гукі, застылыя ў гліне"** — з 15 мая.
- Выстаўка **"У старой гомельскай гасцёўні не змаўкае пяіна"** — з 15 мая.
- Выстаўка **"ГрамаФОН, паціФОН, магнітаФОН"** — з 9 мая.
- Выстаўка **"Ідуць гадзiннiк, i днi, i гады..."** — з 15 мая.
- Выстаўка **"Нам песня строить и жить помогает"** — з 15 мая.
- Выстаўка **"А музыка гучыць..."** — з 15 мая.

Музыкальна-выставачны праект "Гукі часу" у рамках "Ночы музеяў":

- Выстаўка **"Гукі, застылыя ў гліне"** — з 15 мая.
- Выстаўка **"У старой гомельскай гасцёўні не змаўкае пяіна"** — з 15 мая.
- Выстаўка **"ГрамаФОН, паціФОН, магнітаФОН"** — з 9 мая.
- Выстаўка **"Ідуць гадзiннiк, i днi, i гады..."** — з 15 мая.
- Выстаўка **"Нам песня строить и жить помогает"** — з 15 мая.
- Выстаўка **"А музыка гучыць..."** — з 15 мая.

Музыкальна-выставачны праект "Гукі часу" у рамках "Ночы музеяў":

- Выстаўка **"Гукі, застылыя ў гліне"** — з 15 мая.
- Выстаўка **"У старой гомельскай гасцёўні не змаўкае пяіна"** — з 15 мая.
- Выстаўка **"ГрамаФОН, паціФОН, магнітаФОН"** — з 9 мая.
- Выстаўка **"Ідуць гадзiннiк, i днi, i гады..."** — з 15 мая.
- Выстаўка **"Нам песня строить и жить помогает"** — з 15 мая.
- Выстаўка **"А музыка гучыць..."** — з 15 мая.

Музыкальна-выставачны праект "Гукі часу" у рамках "Ночы музеяў":

- **12 — "Мая чароўная лэдзі"** (мюзiкл у 2-х дзях) Ф.Лоу.
 - **13 — "Шчаўкунок"** (балет у 2-х дзях) П.Чайкоўскага.
 - **16 — "Дуброўскі"** (мюзiкл у 2-х дзях) К.Брэйтбурга.
- БЕЛАРУСКІ ТЭАТР “ЛЯЛЬКА”** *г. Віцебск, вул. Пушкіна, 2. Тэл.: (8-0212) 36 32 50.*
- **8 — “Аладдзiн”** Н.Гернэт. Пачатак а 10-й.
 - **10 — “Брэменскія музыкі”** В.Ліванава і Ю.Энціна. Пачатак аб 11-й.

Выстаўкі:

- **“Кнігі, якія ведаюць усё”** (энцыклапедычныя выданні XIX — XX стст. з аддзела рэдкай кнігі Гомельскай абласной бібліятэкі імя У.І. Леніна) — да 31 мая.
- Выстаўка твораў гомельскага мастака Іосіфа Мілейшы **"На**